

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΣΠΥΡΟΣ ΧΟΪΔΑΣ

Στο άρθρο αυτό παρουσιάζονται οι μελέτες που περιλαμβάνονται στα Πρακτικά του 5ου Συμποσίου για την Περιγραφή και/ή τη Σύγκριση της Αγγλικής και της Ελληνικής, που έγινε στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης από 27 - 29 Μαρτίου του 1991 (Proceedings, 5th Symposium on the description and/or comparison of English and Greek, March 27 - 29, 1991. Aristotle University, School of English, Department of Theoretical and Applied Linguistics. Thessaloniki 1991). Το βιβλίο των Πρακτικών αποτελείται από 404 σελίδες και περιλαμβάνει 17 μελέτες, οι οποίες παρουσιάζονται εδώ με τη σειρά που εμφανίζονται στα Πρακτικά.

«Vocabulary rate in coursebooks - living with an unstable lexical economy». Phil. Scholfield, School of English and Linguistics, University of Wales, Bangor, U.K., 11 - 32.

Το άρθρο αυτό πραγματεύεται τη συχνότητα με την οποία εισάγονται νέα λεξιλογικά στοιχεία στα βιβλία διδασκαλίας της ξένης γλώσσας, υποστηρίζεται δε ότι το θέμα είναι δυνατόν να μελετηθεί με τη χρήση γραφικών παραστάσεων.

Ο συγγραφέας παρατηρεί ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές στη συχνότητα εισαγωγής νέων γλωσσολογικών στοιχείων από βιβλίο σε βιβλίο, καθώς και από διδακτική ενότητα σε διδακτική

ενότητα, στο ίδιο βιβλίο, συχνά με ακανόνιστη εμφάνιση, καθώς τα νέα λεξιλογικά στοιχεία εμφανίζονται κατά κύκλους. Εξάλλου, ενίοτε, ενδιάμεσες διδακτικές ενότητες (*units*) εμφανίζουν μηδενική παρουσία νέων λεξιλογικών στοιχείων, ενώ γενικώς σπανιότατα αναφέρεται συγκεκριμένος αριθμός εισαγωγής νέων λεξιλογικών στοιχείων στα βιβλία αυτά, κατάσταση η οποία δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ιδεώδης.

Στη συνέχεια παρέχονται δείγματα εισαγωγής νέων λεξιλογικών στοιχείων από πέντε διαφορετικά βιβλία, με τη χρήση γραφικών παραστάσεων. Με τον τρόπο αυτό αποκαλύπτεται η πολυμορφία του θέματος, καθώς και οι απεριόριστες δυνατότητες της χρήσης γραφικών παραστάσεων για το σκοπό αυτό. Περιγράφονται περιπτώσεις κυκλικής εμφάνισης λεξιλογικών στοιχείων, περιπτώσεις με ίσα ή άνισα διαστήματα, με φθίνουσα, αύξουσα ή μηδενική συχνότητα εμφάνισης και με εσωτερική κατανομή που ποικίλλει κατά ενότητες που συνιστούν ομάδες μαθημάτων. Χρησιμοποιούνται οι τεχνικές «λείανσης» (*smoothing*) και «διήθησης» (*filtering*) για να διαφανούν κύκλοι ή τάσεις, σε περιπτώσεις που δεν είναι εκ πρώτης όψεως εμφανείς.

Θεωρώ ότι η χρήση γραφικών παραστάσεων, όπως παρουσιάζονται εδώ, είναι ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο για τη στατιστική περιγραφή της εισαγωγής

νών λεξιλογικών στοιχείων στα βιβλία διδασκαλίας της ξένης γλώσσας, καθώς και για την ανάγκη συνειδητοποίησης μιας σωστά υπολογισμένης εμφάνισης του μαθησιακού αυτού υλικού.

Με πιο πρακτικούς όρους τώρα, σε ό,τι αφορά την εισαγωγή νέων λεξιλογικών στοιχείων, ο συγγραφέας αναφέρει τον αριθμό 8 - 12 ανά μάθημα, αριθμός που προκύπτει από την διδακτική πείρα δασκάλων. Ο υπαινιγμός του συγγραφέα για την αναγκαιότητα μιας ψυχολογικής βάσης επάνω στην οποία να στηρίζονται οι υπολογισμοί είναι σαφής: «If there is a mismatch, we have then to deal with the problem in some way that makes the course's vocabulary input and the likely learner intake more compatible» (σ. 13 - 14). Είναι αυτό ακριβώς που αναζητά και ο αναγνώστης, μια αναφορά στην ψυχολογική ανοχή που υπάρχει σε ό,τι αφορά την εκμάθηση νέου λεξιλογικού υλικού, η οποία όμως δεν παρέχεται. Πόσο αναγκαία είναι αυτή; Ίσως όσο αναγκαία είναι μια αναφορά στα στατιστικά δεδομένα της μορφής που έχουμε εδώ σε μια ψυχολογική ανάλυση της διδασκαλίας του λεξιλογίου.

«Emergence of child grammar and grammaticalization theory». Ursula Stephany, Institute of Linguistics, University of Cologne, 33 - 59.

Στο άρθρο αυτό εξετάζεται η έννοια της γραμματικοποίησης (*grammaticalization*), της άποψης δηλαδή ότι η γραμματική δεν έχει στατικό χαρακτήρα αλλά βρίσκεται σε μια κατάσταση διαρκούς σχηματοποίησης και μεταβολής. Αναφέρονται κάποιες αρχές γραμματικοποίησης, από τη βιβλιογραφία, και συσχετίζονται με δεδομένα παιδικής γλώσσας, για να υποστηριχθεί η θέση ότι η κατάκτηση της γλώσσας μπορεί να θεωρηθεί ως μια μορφή γραμματικοποίησης.

Εξετάζεται η αρχή της φθοράς (*attri-*

tion) και της αποκατηγοριοποίησης (*de-categorization*), διαδικασίες που εμφανίζονται στην ιστορία των γλωσσών, σε περιπτώσεις π.χ. που κάποια μορφολογικά στοιχεία δεν είναι απολύτως απαραίτητα στην επικοινωνία. Με αναφορές στη βιβλιογραφία, η συγγραφέας υποστηρίζει ότι στα πρώτα στάδια της παιδικής γλώσσας δεν έχουν θέση κάποια γραμματικά μορφώματα. Ενδιαφέρον στοιχείο είναι επίσης ότι τα γραμματικοποιημένα στοιχεία τείνουν να παραλείπονται σε σχέση με τα λιγότερο γραμματικοποιημένα. Έτσι, τα μόρια *θα* και *να* τείνουν να εμφανίζονται λιγότερο από το εγκλιτικό (*modal*) *θέλω*. Ένα άλλο παράδειγμα μιας λιγότερο γραμματικοποιημένης έκφρασης είναι η χρήση της πρόθεσης *από* αντί της γενικής:

1. i mamá pjanis? pjanis i mamá
2. από tin kokino - skuf - itsa
[tis kokinoskuffitsas]

Αυτή η περισσότερο γραμματικοποιημένη γλώσσα συνιστά αντιστροφή της ιστορικής διαδικασίας της γραμματικοποίησης.

Θίγεται επίσης το θέμα της υποχρεωτικής χρήσης κατηγοριών (*obligatorification*) και της εξειδίκευσης κατηγοριών (*specialization*), όπως είναι π.χ. η περίπτωση του ποιού ενεργείας της Ελληνικής, η διάκριση του οποίου είναι υποχρεωτική. Παρόμοια τάση για υποχρεωτική διάκριση κατηγοριών παρατηρείται καθώς εξελίσσεται η γλωσσική κατάκτηση. Έτσι, παρατηρείται αύξηση της συχνότητας με την οποία χρησιμοποιούνται τα μόρια του μέλλοντα και των εγκλιτικών, το οριστικό άρθρο, και οι έντονα γραμματικοποιημένες προθέσεις, όπως *σε*. Το μη τελικό ποίον ενεργείας αρχικά χρησιμοποιείται με ενώς μη τελικά ρήματα που εκφράζουν διάρκεια, ενώ τα στιγμιαία τελικά ρήματα τείνουν να εμφανίζονται με τελικό ποίον ενεργείας:

3. kle - i to moró
4. epes- e i skoupa
5. θα pes - is

Υποστηρίζεται ότι κατά την πορεία της γραμματικοποίησης, στην οριστική (*indicative*), στην αρχή εμφανίζεται η κατηγορία του ποιού ενεργείας, και στη συνέχεια η πιο αφηρημένη κατηγορία του χρόνου, οπότε η χρήση του ποιού ενεργείας εξειδικεύεται και αποσυνδέεται από το σημασιολογικό χαρακτήρα των ρημάτων.

Εξετάζεται επίσης η αρχή της συντακτικοποίησης (*syntacticization*), σύμφωνα με την οποία ο συνεχής λόγος σχηματοποιείται σε συντακτική δομή. Ακολουθίες μονολεκτικών εκφράσεων εμφανίζονται σε στενή σημασιολογική σχέση, όπως:

6. gáta níáu

όπου *gáta* είναι το θέμα (*topic*) και *níáu* το σχόλιο (*comment*), και έτσι συνδέονται το σημείο αναφοράς με το κατηγορήμα, με τη βοήθεια και των προσωδιακών στοιχείων.

Τέλος υποστηρίζεται ότι η σχέση των γλωσσικών στοιχείων καθιερώνεται αρχικά ως παράθεση, και μόνο αργότερα ως σχέση καθ' υπόταξη και κατά παράταξη.

Θεωρώ διαφωτιστικό το συσχετισμό που κάνει η συγγραφέας μεταξύ των αρχών της γραμματικοποίησης και της παιδικής γλώσσας, στη μελέτη αυτή, η οποία έχει και ένα διακλαδικό χαρακτήρα, στα πλαίσια βέβαια της γλωσσολογικής οικογένειας. Η συγγραφέας δίνει ιδιαίτερη σημασία στο ρόλο της γραμματικοποίησης, σε βαθμό που δηλώνει ότι «Insofar as grammaticalization theory will finally succeed in explaining the course of grammatical development in the languages of the world and in language acquisition, the role played 'by universal grammar' considered as man's spe-

cifically linguistic biological endowment will be reduced» (περίληψη, σ. 34). Το πώς θα συμβεί αυτό, και αναμένεται να συμβεί προφανώς σε ένα πλαίσιο που αμφισβητεί την ύπαρξη εγγενών δομών (*innate structures*), και με τη χρήση κάποιων πεπερασμένων διαδικασιών όπως αυτές που περιγράφονται εδώ, δυστυχώς δεν εξηγείται. Μήπως όμως, εάν με κάποιο τρόπο επιτυγχάνετο κάτι τέτοιο θα συνιστούσε και αυτό μια (άλλη) μορφή καθολικών δομών;

«Linguist as detective; cracking the cyphers of an Elizabethan 007» Roger Bell, Polytechnic of Central London, 61 - 77.

Η μελέτη αυτή έχει ως αντικείμενο τις «Ενοκικές κλήσεις» (*Enochian keys ή calls*), που είναι κείμενα τετρακοσίων χρόνων και είναι γραμμένα σε άγνωστο αλφάβητο. Τα κείμενα αυτά συνοδεύονται από μεταγλώττιση και μετάφραση, και είναι μυστηριώδους προέλευσης, πιστεύεται δηλαδή ότι μεταβιβάστηκαν από πνεύματα.

Υπάρχουν 21 γράμματα, και από τις 1250 λέξεις οι 250 εμφανίζονται περισσότερες από μία φορές. Το συντακτικό είναι όμοιο με αυτό της Αγγλικής, το λεξιλόγιο δεν φαίνεται να έχει σχέση με άλλη γλώσσα, η δε μορφολογία, όπως αυτή των Σημιτικών γλωσσών, είναι τρισυμφωνική, μη λαμβάνοντας όμως υπ' όψη τα επιθήματα (*affixes*). Ο συγγραφέας παρέχει ως δείγμα την έκφραση *του Θεού*, η οποία εμφανίζεται με τους εξής 6 τρόπους:

o	I	a	D	
o	I	a	D	on
	I	a	D	on
	I	a	D	a
pe	I	a	D	
pe	I	a	D	a

Η ρίζα εδώ φαίνεται να είναι το I D, με αμετάβλητο ένθημα (*infix*) το a. Πού είναι όμως το *του*; Προσπαθώντας να δώσει

μία εξήγηση ο συγγραφέας αποδίδει το φαινόμενο σε κρυπτογραφικές διαδικασίες.

Στη συνέχεια παρέχονται δείγματα κρυπτογράφησης, κατ' αρχήν μονοαλφαβητικού τύπου, όπου κάθε γράμμα αντιπροσωπεύεται από ένα άλλο που απέχει με σταθερό αριθμό γραμμάτων στο αλφάβητο. Το σύστημα αυτό είναι σχετικά εύκολο να αποκρυπτογραφηθεί. Παρέχονται επίσης δείγματα κρυπτογράφησης πολυαλφαβητικού κειμένου, όπου η αντικατάσταση των γραμμάτων είναι από 21 αλφάβητα, ευρισκόμενα σε ορισμένη διάταξη, όπου π.χ. το *a* αντικαθίσταται από το *b* αρχικά, αλλά μετά από το *c* ή το *d*. Παρέχονται τέλος δείγματα με κλείδα, π.χ. *England*, όπου το πρώτο γράμμα του μη αποκρυπτογραφημένου κειμένου αντικαθίσταται από το αντίστοιχο στο αλφάβητο που αρχίζει με *e* (δηλ. *o*), το δεύτερο από το αντίστοιχο στο αλφάβητο που αρχίζει με *n* (δηλ. *s*), το τρίτο με το αντίστοιχο στο αλφάβητο που αρχίζει με *g* (δηλ. *s*). Η διαδικασία επαναλαμβάνεται όταν τελειώσουν όλα τα γράμματα, η πολυπλοκότητα δε μεγαλώνει αν με προσυμφωνημένο τρόπο σβηστούν τα κενά διαστήματα.

Στο τελευταίο μέρος του άρθρου παρατίθεται ένα αυθεντικό Ενοκικό κείμενο με τη μετάφρασή του, και ένα τεχνητό κείμενο, με άλλη φυσικά μετάφραση, και με κλείδα τη λέξη *Enoch*, της έκφρασης *The armada sailed at dawn*. Όλα δείχνουν ότι δεν υπάρχει βεβαιότητα για τον ακριβή χαρακτήρα των κειμένων.

Θεώρησα πολύ ενδιαφέρουσα και (ε)ξωτική (η παρένθεση συνδέεται με τα πνεύματα που παρέδωσαν τα κείμενα) τη μορφή αυτού του άρθρου, που θα ονόμαζα κρυπτογλωσσολογία. Ο ίδιος ο συγ-

γραφέας θέτει το ερώτημα για το τι σχέση υπάρχει μεταξύ ενός τέτοιου θέματος και της γλωσσολογίας, δίνοντας ο ίδιος την απάντηση ότι έτσι συνδέεται η τυπική μορφή με το σημασιολογικό περιεχόμενο που αντιστοιχεί σ' αυτήν. Νομίζω ότι θα είχε ενδιαφέρον το ερώτημα να απευθυνόταν στη σχέση που ένα τέτοιο θέμα έχει με την αντιπαραβολική γλωσσολογία, που είναι και το κεντρικό θέμα του συνεδρίου. Συσχετιζόμενη με την «κρυπτογλωσσολογία», η αντιπαραβολική γλωσσολογία θα επωφελείτο ίσως στην αποκρυπτογράφηση κάποιων σκοτεινών μεθοδολογικών σημείων της.

«Compliments and compliment responses in Greek and English». Ioanna Altani, Department of Linguistics, University of Athens, 79 - 112.

Στο άρθρο αυτό εξετάζονται οι λεκτικές πράξεις των φιλοφρονήσεων (*compliments*) της Ελληνικής, και γίνεται αναφορά στις αντίστοιχες πράξεις της Αγγλικής, με βάση την εργασία των Wolfson - Manes 1980¹. Υποστηρίζεται ότι οι φιλοφρονήσεις είναι σε μεγάλο βαθμό προβλέψιμες και ότι δεν παρουσιάζουν πρωτοτυπία, παρατηρήσεις που γίνονται και στις αντίστοιχες ξένες εργασίες. Υποστηρίζεται ακόμη ότι ο πραγματικός χαρακτήρας των φιλοφρονήσεων μπορεί να είναι αντίθετος σε ό,τι αφορά τη θετικότητα ή μη, απ' ό,τι επιφανειακά φαίνεται. Η άποψη αυτή κατά τη συγγραφέα δεν απαντάται σε ξένες μελέτες.

Το σημασιολογικό μέρος της εργασίας συνίσταται στη στατιστική περιγραφή της εμφάνισης των κατηγοριών, ως εξής: επίθετα 73%, επιρρήματα 10%, ουσιαστικά 5%, ρήματα 3%, αναφωνήσεις 9%, λοιπά, ενώ γίνεται αναφορά

γραφέας των άρθρων αναφέρονται και στη βιβλιογραφία αυτής της βιβλιοκρισίας.

και στη στατιστική εμφάνιση συγκεκριμένων λέξεων. Υποστηρίζεται ότι η Ελληνική, όπως και η Αμερικανική Αγγλική, παρέχει τους σημασιολογικούς τύπους για το σχηματισμό φιλοφρονήσεων· μάλιστα, με βάση την άποψη αυτή γίνεται η πρόβλεψη ότι κάτι ανάλογο συμβαίνει και στη σύνταξη. Εδώ όμως θα πρέπει να επισημάνουμε ότι και αν ακόμη ισχύει η άποψη ότι παρέχονται οι σημασιολογικοί τύποι, διαφοροποιείται το είδος των δομών που τα δύο επίπεδα περιλαμβάνουν, καθώς στη σημασιολογία γίνεται λόγος για συχνότητα κατηγοριών, ενώ στη σύνταξη πρόκειται για δομές και συχνότητα δομών που αποτελούνται από επί μέρους κατηγορίες.

Στο χώρο της σύνταξης εντοπίζονται εννέα συντακτικοί τύποι, με συχνότητα εμφάνισης 88%, ενώ στην αντίστοιχη Αμερικανική έρευνα (Manes - Wolfson, 1981) 97.2%, και όπως είναι φυσικό πρόκειται για διαφορετικούς τύπους. Για την Ελληνική οι τύποι είναι οι εξής: (VERY) ADJ NP 38%, SVC 25%, WHAT ADJ (NP) 5%, (ADV) (NP) PRO suit\match (ADV) 5%, (NP) V ADV ή ADV V NP 4%, (VERY MUCH) I like NP (VERY MUCH) 2.5%, (NP) have\has (ADJ) NP 2.5%, WHAT ADJ RELATIVE CLAUSE 2.5%, WHAT\interjection NP 3.5%. Σε σχέση με τους τύπους αυτούς κάποια σύγχυση προκαλείται από το γεγονός ότι χρησιμοποιούνται αγγλικές λέξεις αντί των ελληνικών για ελληνικούς συντακτικούς τύπους, έστω και με κεφαλαία γράμματα.

Ακολουθως εξετάζεται το θέμα των αποκρίσεων στις φιλοφρονήσεις, όπου τα συμπεράσματα είναι τα ίδια με αντίστοιχη Αμερικανική έρευνα (Pomerantz 1978). Διακρίνονται δύο είδη αποδοχής:

α. αποδοχή με δείγμα εκτίμησης (*appreciation token*),

β. συμφωνία με υποστήριξη φιλοφρόνησης (*compliment asserting*). Είναι δυνατόν όμως η απόκριση να συνιστά

μετρίαση του αυτοεπαίνου (*minimization of self-praise*), οπότε η ικανότητα για την οποία γίνεται μια φιλοφρόνηση μπορεί να ερμηνευθεί ως τυχαίο γεγονός, ή αποτέλεσμα ανάγκης, ή να αντιπαρατίθεται η αρνητική γνώμη κάποιου άλλου, ή να γίνεται μετάθεση της φιλοφρόνησης, κλπ.

Όσον αφορά τις κοινωνικές αξίες, κάθε τι καινούργιο, ή η προσωπική εμφάνιση και επιτυχία μπορούν να γίνουν αντικείμενο φιλοφρόνησης. Παρόμοια ευρήματα εμφανίζει και αντίστοιχη Αμερικανική έρευνα (Manes 1983).

Εξετάζεται επίσης η κατανομή των φιλοφρονήσεων σύμφωνα με το φύλο, ως εξής: γυναίκα - γυναίκα 70%, γυναίκα - άνδρας 13.5%, άνδρας - γυναίκα 11.5%, άνδρας - άνδρας 5.0%. Παρόμοια κατανομή αποκαλύπτει αντίστοιχη εργασία (Wolfson 1983).

Τέλος εξετάζεται η λειτουργία των φιλοφρονήσεων, η οποία μπορεί να συνιστά εκδήλωση αυθόρμητου και ειλικρινούς θαυμασμού, ή απολογητική πράξη. Είναι επίσης δυνατόν οι φιλοφρονήσεις να εμφανίζονται με άλλες λεκτικές πράξεις. Γενικώς η λειτουργία των φιλοφρονήσεων χαρακτηρίζεται ως μία πολυδύναμη πράξη.

Η προσπάθεια της συγγραφέως να εξετάσει στην ίδια μελέτη διάφορες πλευρές του θέματος πρέπει να επαινεθεί, αλλά έχει και το κόστος της καθώς εμφανίζει κάποια χαρακτηριστικά ανομοιομορφίας από τις εργασίες οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν ως βάση. Έτσι, βλέπουμε το σημασιολογικό και συντακτικό μέρος του άρθρου, καθώς και το μέρος που αφορά την κατανομή στα φύλα να συνοδεύονται από στατιστικά στοιχεία, όχι όμως και εκείνο των αποκρίσεων ή εκείνο που αφορά την κοινωνική λειτουργία των φιλοφρονήσεων, χωρίς να δίνεται κάποια εξήγηση γι' αυτό. Καθ' όμοιο τρόπο οι αποκρίσεις θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο και συ-

1. Βλ. βιβλιογραφία στο τέλος του άρθρου. Οι μελέτες που χρησιμοποιήθηκαν κατά τρόπο βασικό ή ως πρότυπα από τους συγ-

ντακτικής ανάλυσης. Γενικώς όμως η εργασία αυτή, η οποία σημειωτέον χαρακτηρίζεται από τη συγγραφέα ως προδρομική, διακρίνεται από ευαισθησία στην αξιολόγηση του υλικού και επαρκή βιβλιογραφική υποστήριξη.

«Coarticulatory strategies in Greek and English VCV sequences». Katerina Nikolaidis, University of Reading, Department of Linguistics, Speech Research Laboratory, 113 - 140.

Στην πειραματική αυτή έρευνα συγκρίνονται αναδρομικοί (*anticipatory*), και εξακολουθητικοί (*carryover*) συναρθρωτικοί μηχανισμοί στην Ελληνική και την Αγγλική. Εξετάζονται οι ακολουθίες VCV, με τα φωνήεντα /i, a/ και τα σύμφωνα /t, k/ σε όλους τους δυνατούς συνδυασμούς, και με τονιζόμενο το πρώτο φωνήεν. Για κάθε σύμφωνο εξετάστηκαν το πρώτο και το τελευταίο σημείο επαφής κατά την άρθρωση, καθώς και το μέσο χρονικό σημείο, αντίστοιχα SCE, SRE, SM. Οι υπολογισμοί της κινητικής δραστηριότητας της γλώσσας έγιναν για τη γλώσσα ως όλο, για το ακραίο σημείο και το κυρίως σώμα της γλώσσας. Οι μετρήσεις έγιναν με βάση το συναρθρωτικό πίνακα που προτείνεται από τους Farnetani et al (1989). Εξετάστηκαν δύο Έλληνες και δύο Άγγλοι σε λέξεις χωρίς νόημα, καθώς και σε λέξεις με νόημα οι οποίες μεταγράφηκαν σύμφωνα με την ορθογραφία της κάθε γλώσσας. Συγκεκριμένα εξετάστηκε το ακόλουθο υλικό:

1. Λέξεις χωρίς νόημα με /t/: iti, ita, ati, ata; με/k/: iki, ika, aki, aka
2. Λέξεις με νόημα στην Ελληνική με /t/: miti, pita, mati, pata, με/k/: fiki, bika, maki, faka.
3. Λέξεις με νόημα στην Αγγλική με /t/: meaty, heater, hearty, barter, με/k/: beaky, beaker, parky, barker.

Με βάση το γεγονός ότι ο βαθμός

συνάρθρωσης εξαρτάται από το βαθμό συμμετοχής του ραχιαίου τμήματος της γλώσσας (*iongue dorsum*) στο σχηματισμό των φωνηέντων, αλλά και το γεγονός ότι τα αγγλικά φωνήεντα /a/ και /i/ σχηματίζονται σε χαμηλότερο σημείο, η συγγραφέας υποθέτει ότι περισσότερα συναρθρωτικά φαινόμενα πρέπει να αναμένονται στην Αγγλική, απ' ό,τι στην Ελληνική. Επίσης, με βάση το γεγονός ότι η ολική διάρκεια των /t/ και /k/ είναι μεγαλύτερη στην Αγγλική, και το γεγονός ότι ο χρόνος έναρξης φωνής (*voice onset time*) είναι επίσης μεγαλύτερος στην Αγγλική, η αναδρομική συνάρθρωση προβλέπεται να είναι μικρότερη από την εξακολουθητική. Παρόμοια αποτελέσματα, αλλά σε μικρότερο βαθμό, που οφείλονται στο μικρότερο χρόνο έναρξης φωνής, προβλέφθηκαν και για την Ελληνική. Τέλος, η μικρότερη διάρκεια των αγγλικών /t/ και /k/, εξαιρουμένου του χρόνου έναρξης φωνής, θα πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα μεγαλύτερη εξακολουθητική επιρροή στην Αγγλική απ' ό,τι στην Ελληνική.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις, βρέθηκε γενικώς μεγαλύτερη εξακολουθητική απ' ό,τι αναδρομική συνάρθρωση στην Αγγλική, απ' ό,τι στην Ελληνική. Τα αναδρομικά φαινόμενα φαίνεται ότι επικεντρώνονται στην άκρη της γλώσσας, σε αντίθεση με τα εξακολουθητικά που κατά κύριο λόγο επικεντρώνονται στο πίσω μέρος της γλώσσας. Σε σχέση με τις ακολουθίες με το /k/, βρέθηκε μικρότερος βαθμός εξακολουθητικής συνάρθρωσης για την Ελληνική απ' ό,τι για την Αγγλική. Οι συναρθρωτικές τάσεις εντοπίζονται στο πίσω μέρος της γλώσσας κυρίως, λόγω της περιορισμένης επαφής με το πρόσθιο μέρος του ουρανίσκου.

Στο άρθρο αυτό εντυπωσιάζει η εργασία που έχει γίνει σε σχέση με κάθε δυνατή παράμετρο από πλευράς μετρήσεων αλλά και συσχετισμών των δεδομένων. Παρόμοιες μελέτες άλλων γλωσσών ενι-

σχούν τις επί μέρους παρατηρήσεις, καθώς και τα συμπεράσματα της μελέτης αυτής, τα οποία είναι πολύ προσεκτικά διατυπωμένα. Όμως θα ήθελα να σταθώ λίγο στο υπό εξέταση υλικό, το οποίο τροφοδοτεί τις μετρήσεις, και να αναρωτηθώ αν θα έπρεπε να δοθεί προσοχή και σε κάποιες επί πλέον παραμέτρους, τυπικές ή ουσιαστικές, οι οποίες ενδεχομένως και να επηρεάζουν το αποτέλεσμα, σίγουρα όμως διευκολύνουν το μη ειδικό αναγνώστη. Η ίδια η συγγραφέας παρατηρεί ότι το /a/ υποκαθίσταται από /ə/ σε άτονη λέξη στην Αγγλική, δεν εξετάζει όμως αν παρόμοια ασυμμετρία παρατηρείται και με το i στην Αγγλική ή τι συμβαίνει στις αντίστοιχες δομές της Ελληνικής. Ένα άλλο ερώτημα που τίθεται είναι γιατί δεν γίνεται καθόλου λόγος για τα δύο i που υπάρχουν στην Αγγλική, το μακρό (/i:/) και το βραχύ (/i/), το ένα εκ των οποίων είναι μάλιστα τεταμένο (*tense*) γεγονός που μπορεί να έχει σημασία σε σχέση με τα συναρθρωτικά φαινόμενα. Το i εμφανίζεται ως φώνημα (/i/), και μάλιστα βραχύ, σε αντίθεση με τα αγγλικά δεδομένα όπου έχουμε σαφώς μακρό και βραχύ i, ενώ δεν ισχύει τέτοια διάκριση για την Ελληνική, διάκριση που να έχει μάλιστα και φωνηματικό χαρακτήρα. Το ίδιο ισχύει και για το συμβολισμό του /a/, ο οποίος παρουσιάζεται ενιαίως, όταν πρόκειται για τρία τουλάχιστον φωνήεντα /a:/, /a/, /ə/, και ενδεχομένως /æ/, στις λέξεις χωρίς νόημα. Θεωρώ ότι καλό θα ήταν να είχαν δοθεί τα δεδομένα των λέξεων χωρίς νόημα και με τις ορθογραφικές συμβάσεις της κάθε γλώσσας, όπως ακριβώς δόθηκαν στους ομιλητές που εξετάστηκαν, ώστε να μπορεί ο αναγνώστης να έχει άμεση εποπτεία του εξεταζόμενου υλικού, δεδομένης της έλλειψης ένα προς ένα αντιστοιχίας με-

ταξύ ήχων και ορθογραφίας της Αγγλικής. Ίσως κάποια από τα σημεία των επισημάνσεών μου αμβλύνονται με την πολυμορφία των δεδομένων, πιστεύω όμως ότι κάποια προσοχή θα έπρεπε να είχε δοθεί στα σημεία που έθιξα, ώστε και ο μη ειδικός στην πειραματική φωνητική, αλλά οικείος με τις συμβάσεις και τις αρχές της φωνολογίας, να μπορεί να παρακολουθήσει απερίσπαστος τη μελέτη.

«Modern Greek at Leeds and Bradford». Chrysostomos Savidis, University of Bradford, 141 - 157.

Στο άρθρο αυτό περιγράφονται τα μαθήματα της Ελληνικής που προσφέρονται από το συγγραφέα του άρθρου στα 1. University of Bradford, 2. University of Leeds. 3. Leeds Polytechnic. Αναλυτικά:

(i) Περιγράφονται τα μαθήματα της Ελληνικής που προσφέρονται από το University of Bradford², τα οποία οδηγούν στην απόκτηση πτυχίου στη μετάφραση. Πρόκειται για σειρά μαθημάτων 18 συναντήσεων τα οποία παρακολουθούν φοιτητές με γνώση δύο γλωσσών και πείρα σε γραμματικοσυντακτικά θέματα. Δίνεται έμφαση στην ομιλία, κυρίως κατά τα πρώτα μαθήματα, και στις μεταφράσεις χρησιμοποιείται υλικό που έχει συλλεγεί από το συγγραφέα, κυρίως από εφημερίδες. Σε μεγάλο βαθμό χρησιμοποιείται μια θεματική προσέγγιση, κατά την οποία γνωστά κοινωνικά θέματα επιλέγονται για γλωσσική άσκηση, ενώ η χρήση του βιβλίου συνδυάζεται με τη μελέτη γραμματικών σχέσεων. Η σειρά των μαθημάτων αυτών προβλέπει και παραμονή στην Ελλάδα για πρακτική εξάσκηση.

(ii) Ο συγγραφέας αναφέρεται στα μαθήματα της Ελληνικής που προσφέρονται στο University of Leeds στους δευτε-

2. Υποθέτω ότι πρόκειται για το University of Bradford, γιατί στην ενότητα αυτή έχει πα-

ραλειφθεί ο τίτλος.

ροετείς φοιτητές στη Σχολή Κλασικών Φιλολογιών. Και εδώ γίνεται αναφορά στο υπόβαθρο των φοιτητών, οι οποίοι έχουν κάποιες γνώσεις της Αρχαίας Ελληνικής καθώς και βασικές γνώσεις γραμματικών σχέσεων. Τα μαθήματα διαρκούν από τον Οκτώβριο έως το Μάρτιο, οπότε οι φοιτητές μεταβαίνουν στη Θεσσαλονίκη με το πρόγραμμα Erasmus.

(iii) Στο Leeds Polytechnic ο συγγραφέας άρχισε να διδάσκει την Ελληνική από το 1967, πράγμα που είχε ως αποτέλεσμα την ύπαρξη προχωρημένων φοιτητών στη γλώσσα αυτή. Η ομάδα αυτή μελετά ιστορία, ποίηση, μικρά διηγήματα, κλπ. Πρόκειται για φοιτητές μεγαλύτερους σε ηλικία με πέντε, δύο, τριών, ή τεσσάρων ετών. Το πρόγραμμα των μαθημάτων οργανώνεται από το συγγραφέα, και αποσκοπεί στην εξοικείωση των φοιτητών με πολιτιστικά θέματα, ενώ γίνεται και χρήση γραμματικής όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο.

Τέλος ο συγγραφέας αναφέρεται σε μια ομάδα αρχαρίων. Και εδώ γίνεται προσπάθεια να εκτεθούν οι φοιτητές σε πραγματικές γλωσσικές καταστάσεις, χωρίς απαραίτητα τη διδασκαλία της γραμματικής, ενώ χρησιμοποιούνται και γλωσσικά εργαστήρια. Παράλληλα με τα γλωσσικά, οι φοιτητές εξοικειώνονται και με πολιτιστικά θέματα.

Η εντύπωση που δημιουργείται από το άρθρο αυτό είναι ότι γενικά πρόκειται για πρακτικού χαρακτήρα μαθήματα, σε μεγάλο βαθμό αυτοσχέδιαζόμενα με τεχνικές διδασκαλίας που δεν εντάσσονται σε μια από τις σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας, αλλά αποτελούν συγκερασμό αυτών, από ένα κατά τα άλλα ενθουσιώδη δάσκαλο.

«Right-dislocated anaphorically functioning nominals, concord and referential/attitudinal perspective». Maria Valioli, Department of Theoretical and Applied Linguistics, Aristotle University of

Thessaloniki, School of English, 79 - 112.

Το αντικείμενο αυτής της μελέτης είναι η συμφωνία ή μη μεταξύ ονοματικών φράσεων με προς τα δεξιά μετατόπιση (*right - dislocated*) και των στοιχείων της πρότασης στα οποία αναφέρονται.

Αυτές οι ΟΦ εμφανίζονται είτε στον ενικό είτε στον πληθυντικό, με παύση και μη κατερχόμενο τόνο πριν την ΟΦ, στην περίπτωση του πληθυντικού. Στην ίδια περίπτωση, η αναφορά σε συγκεκριμένο άτομο έχει την έννοια ότι αυτό είναι μέλος μιας ομάδας:

1. Πέντε χρόνια ψωνίζω από τον ίδιο μανάβη και ποιο το όφελος;
2. Εμ' μου'δωσε χάλια ντομάτες, εμ μου 'φαγε τα ρέστα ο αλήτης/ οι αλήτες.

Στη συνέχεια εξετάζεται η συμφωνία της ΟΦ με την κλιτική αντωνυμία (*clitic pronoun*) την οποία προσδιορίζει.

3. Κάνει πως δεν τον ενδιαφέρει, η σουπιά.

Στην περίπτωση αυτή δεν υπάρχει συμφωνία σε ό,τι αφορά το γένος. Στην άποψη ότι το θέμα της συμφωνίας σε σχέση με το γένος προσδιορίζεται από μορφολογικές θεωρήσεις, η συγγραφέας αντιπαραθέτει την πρόταση,

4. Κοίταξέ την πώς κοιμάται γλυκά - γλυκά το χρυσό μου /# η χρυσή μου.

όπου επιλέγεται το μη σύμφωνο από πλευράς γένους «το χρυσό μου». Στη συνέχεια η συμφωνία ή μη των πτώσεων εξετάζεται με τα εξής παραδείγματα:

5. Τον απολύσανε τον *φουκαρά*.
6. Τον απολύσανε, ο *φουκαράς*.

Υποστηρίζεται ότι στην πρώτη πρόταση η αξιολόγηση είναι ασθενέστερη, ενώ στη δεύτερη περίπτωση, παράλληλα με την αξιολόγηση, γίνεται και θεματικοποίηση (*topicalization*) της αξιολόγησης. Η πολύ ενδιαφέρουσα εξήγηση που παρέχεται, χωρίς όμως η συγγραφέ-

ας να υπεισέρχεται σε λεπτομέρειες, είναι η σύνδεση με την ιεράρχηση των πτώσεων του Givón (1983, 22): AGT > DAT/BEN > ACC > OTHERS³.

Τέλος γίνεται αναφορά στην ιδιότητα των ΟΦ με κύριο όνομα και με προς τα δεξιά μετατόπιση να είναι φορείς υποδηλούμενων σημασιών (*connotations*). Στο ακόλουθο παράδειγμα το ρήμα είναι σε πρώτο ενικό πρόσωπο, το κύριο όνομα στον ενικό, και η αναφορά είναι όχι μόνο στον ομιλητή αλλά και σε ένα τρίτο πρόσωπο:

7. Όλους τους περιποιούμαι, η *Μαρία*.

Για το άρθρο αυτό γενικώς θα παρατηρούσα ότι είναι γραμμένο με προσοχή και ομοιογένεια, και ότι εκπληρώνει τους στόχους τους οποίους έθεσε. Ας μου επιτραπούν όμως και κάποιες παρατηρήσεις. Στο άρθρο αυτό δεν γίνεται καθόλου αναφορά στη δυνατότητα έλλειψης συμφωνίας σε δύο συνδυαζόμενες κατηγορίες, όπως π.χ. γένος και αριθμός:

8. Κάνει πως δεν τον ενδιαφέρει, οι σουπιές (το άτομο θεωρείται ως μέλος ομάδας με τα ίδια χαρακτηριστικά).
9. Κοίταξέ την πώς κοιμάται γλυκά γλυκά, τα χρυσά μου⁴ (η μητέρα αναφέρεται αρχικά στο ένα και στη συνέχεια στα δύο παιδιά της, ένα από τα οποία ή και τα δύο είναι κορίτσια).

Τα φαινόμενα που περιγράφονται αποδίδονται σε διεργασίες του συνεχούς λόγου και των επικοινωνιακών στόχων, ένα αρκετά ευρύ πλαίσιο που, θα παρατηρούσα, επιτρέπει την εμφάνιση δομικών διαφοροποιήσεων. Έτσι, εμφανίζεται η διαφοροποίηση στο γεγονός ότι η πρόταση 4 δεν έχει κόμμα, παίρνει όμως κόμμα η πρόταση 2. Η διαφοροποίηση

αυτή δεν επισημαίνεται στο άρθρο, επιβεβαιώνεται όμως στην πράξη με βάση τη γλωσσική διαίσθηση, καθώς φαίνεται να υπάρχει μεγαλύτερη επεξεργασιακή δυσκολία στην περίπτωση της δεύτερης πρότασης. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να επισημάνω το γεγονός ότι στο άρθρο αυτό το θέμα της συμφωνίας δεν εξετάζεται ως γενικότερο γλωσσικό φαινόμενο, αλλά διαπιστώνεται η ύπαρξη ή όχι των συγκεκριμένων τύπων συμφωνίας και ακολουθώς γίνεται ο συσχετισμός με επικοινωνιακές λειτουργίες. Αν η εξέταση του θέματος άρχιζε από το ίδιο το φαινόμενο της συμφωνίας θα ήταν ίσως δυνατή και η εξήγηση των παραπάνω διαφοροποιήσεων. Συγκεκριμένα, η περίπτωση του γένους εμφανίζεται να είναι εκείνη η οποία λιγότερο από όλες τις άλλες κατηγορίες συμφωνίας κωδικοποιείται μορφολογικά στο ρήμα, σε αντίθεση με την περίπτωση του αριθμού που εμφανίζεται να κωδικοποιείται μορφολογικά στο ρήμα σε μεγαλύτερα ποσοστά και να είναι στενότερα συνδεδεμένη με τη σημασία του ρήματος (βλ. Bybee 1985). Το ρήμα της Ελληνικής κωδικοποιεί μορφολογικά τον αριθμό, αλλά όχι και το γένος. Ίσως λοιπόν το γεγονός ότι η κατηγορία του αριθμού είναι πιο στενά συνδεδεμένη με τη σημασία του ρήματος απ' ό,τι η κατηγορία του γένους να είναι και η αιτία της δυσκολίας που εμφανίζεται στην επεξεργασία της πρότασης με έλλειψη συμφωνίας στον αριθμό.

Θα έλεγα ότι η θέση που διατυπώσαμε στην προηγούμενη παράγραφο επιβεβαιώνεται και από το παράδειγμα 7, στο οποίο εκτός από τις υποδηλούμενες σημασίες υπάρχει και διαφοροποίηση στο πρόσωπο. Σημειωτέον ότι σύμφωνα με την έρευνα που προανέφερα (Bybee

3. Το θέμα των πτώσεων και των κλιτικών έχει απασχολήσει και την έρευνα στη σύνταξη. Για σειρά προβλημάτων που προκύπτουν βλ. Θεοφανοπούλου - Κοντού (1989).

4. Στο παράδειγμα αυτό θεωρώ την ύπαρξη κόμματος περισσότερο αναγκαία από την ίδια πρόταση όπου η έλλειψη συμφωνίας περιορίζεται σε μία κατηγορία.

1985), η κατηγορία του προσώπου συνδέεται και αυτή άμεσα με τη σημασία του ρήματος και γι' αυτό άλλωστε κωδικοποιείται και μορφολογικά στο ρήμα. Και βέβαια το παράδειγμα αυτό δεν στερείται επεξεργασιακής δυσκολίας, και φυσικά απαιτεί κόμμα.

«So and it: complementary distribution, or complementary anaphoric function?». Francis Cornish, School of European and Modern Language Studies, University of Kent, Canterbury, U.K., 171 - 194.

Βασικός στόχος αυτής της εργασίας είναι να εξετάσει τον αναφορικό χαρακτήρα των *so* και *it*, καθώς και το ρόλο τους στη δόμηση του συνεχούς λόγου.

Το *so* απαντάται ως προσάρτημα (*adjunct*) ορισμένων ρημάτων που παίρνουν συμπλήρωμα (*complement*), μπορεί να ακολουθεί ορισμένες λέξεις με *wh*-, μπορεί να ακολουθεί τους συνδέσμους *if* και *even*, και μπορεί να εμφανίζεται σε θέση αντί του κλιτικού (*pro - clitic*), π.χ. - why you cann't do so into the sink, ή σε προ-επιθετική (*pre - adjective*) θέση, π.χ. *so - called*.

Το *it* εμφανίζεται ως υποκείμενο, άμεσο αντικείμενο, έμμεσο και πλάγιο αντικείμενο, και μπορεί να εμφανιστεί και ως υποκείμενο παθητικοποιημένων ρημάτων. Στα περιβάλλοντα λοιπόν αυτά το *so* και το *it* βρίσκονται σε σχέση συμπληρωματικής κατανομής (*complementary distribution*), ενώ δε το *so* είναι επιρρηματικός προσδιορισμός, το *it* είναι ονομαστικός.

Στη συνέχεια υποστηρίζεται ότι το *so* και το *it* δεν εξαρτούν τη λειτουργία τους από το συντακτικό χαρακτήρα του στοιχείου της πρότασης στο οποίο αναφέρονται. Παρέχονται παραδείγματα αναφοράς σε επιθετική φράση (*so*), φράση με πρόθεση (*so*), ονομαστική φράση (*so*), ολόκληρη πρόταση (*so*), προτάσεις που συνδέονται με το «και» (*it*). Υποστηρίζεται επίσης ότι, σε μια πρόταση, τα ερω-

τηματικά, αρνητικά, υποθετικά, εγκλιτικά ή τα στοιχεία εκείνα που δηλώνουν προσταγή συνιστούν τελεστές που τοποθετούνται εκτός της πρότασης που εμφανίζεται μέσα στο λογικό τους πεδίο, όπως π.χ. στην πρόταση,

1. Stay low or you will live to regret it.

Στην πρόταση αυτή το πραγματικό ηγούμενο (*antecedent*) δεν είναι «stay low» αλλά «if you do not stay low» (αναφέρεται στη χρήση αλκοόλ). Ακρως ενδιαφέρουσα εδώ είναι η σχετική διάκριση που γίνεται μεταξύ ηγούμενου και ηγούμενου - «πυροδότη» (*antecedent - trigger*).

Στη συνέχεια γίνεται λόγος για την ιδιότητα του *so* με τη χρήση του να καθιστά αφηρημένα συγκεκριμένα ρηματικά στοιχεία, και να δηλώνει πρόθεση και αοριστία. Αντίθετα, το *it* είναι περισσότερο προσδιοριστικό και είναι ισοδύναμο προς το γεγονός. Έτσι, τα ρήματα που δέχονται το *it* χαρακτηρίζονται ως ρήματα έντονης κατηγορηματικότητας (*strongly assertive*), ενώ εκείνα που δέχονται το *so* ως μειωμένης κατηγορηματικότητας (*weakly assertive*).

Το συμπέρασμα είναι ότι το *so* και το *it* δεν είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι βρίσκονται σε κάθε περίπτωση σε σχέση συμπληρωματικής κατανομής, και ότι η κατανομή τους προσδιορίζεται και από πραγματολογικούς και όχι μόνο συντακτικούς και σημασιολογικούς παράγοντες.

Στο τελευταίο τμήμα του άρθρου γίνεται προσπάθεια να συνδεθούν τα αναφορικά *it* και *so* με το ποιόν ενεργείας, το μεν *it* με το τελικό ποιόν ενεργείας το δε *so* με το μη τελικό. Συγκεκριμένα αναφέρεται (σ. 187) ότι «the interesting thing is that, when *it* is selected, the host verb has its full, telic, strongly assertive sense, as is the case with the verbs in *Mary assumed it, they are afraid of it, I believed it, Jack did it, we expected it, ... it seemed it...*». Θα ήμουν πολύ επιφυλακτικός να δεχθώ ότι περι-

πτώσεις όπως οι *they are afraid of it* και *it seemed it* χαρακτηρίζονται από τελικό ποιόν ενεργείας. Στη συνέχεια τα ίδια ρήματα συμπληρώνονται με το *so* ως εξής: *I assume so, I'm afraid so, I believe so, it seems so* κ.λπ. και τους αποδίδεται σημασία χαμηλής κατηγορηματικότητας. Στα παραδείγματα αυτά η μεταβολή σημασίας σε σχέση με το ποιόν ενεργείας αποδίδεται στο συμπλήρωμα του ρήματος με το *so* ή το *it*, ενώ είναι γνωστό ότι το ποιόν ενεργείας προσδιορίζεται και από άλλα στοιχεία της πρότασης (ενδεικτ. βλ. Comrie 1976, Antonopoulou 1987, Χοϊδάς 1986). Πράγματι, στα παραδείγματα αυτά, εκτός της ύπαρξης του *it* ή του *so* αλλάζει και ο χρόνος του ρήματος, παράγοντας που συμβάλλει στη διαμόρφωση του ποιού ενεργείας. Στο γεγονός αυτό όμως δεν γίνεται αναφορά. Ακόμη και με τα στοιχεία αυτά σε μερικές περιπτώσεις, όπως προαναφέρθηκε, υπάρχει δυσκολία να διαμορφωθεί τελική σημασία.

Καταλήγοντας θα παρατηρούσα ότι στις περιπτώσεις που προαναφέρθηκαν, αλλά και σε άλλες που εξετάζονται στο άρθρο και που αφορούν το *do it* και το *do so*, σε θέση και ρόλο αναφορικό, δεν θα έπρεπε να γίνεται λόγος με απόλυτους όρους για τελικότητα ή μη τελικότητα που οφείλεται στα υπό εξέταση αναφορικά. Υπάρχουν μορφές⁵ και βαθμοί τελικότητας και νομίζω ότι ορθότερο θα ήταν να λεχθεί ότι τα υπό εξέταση αναφορικά είναι δυνατόν να «ωθούν»⁶ τη σημασία της πρότασης προς την κατεύθυνση ή μη της τελικότητας.

Λόγω της συνθετότητας του θέματος περισσότερη προσοχή νομίζω ότι θα έπρεπε να έχει δοθεί στο τελευταίο τμήμα του άρθρου που αφορά το ποιόν ενεργείας, γεγονός που θα συνέβαλε ίσως

στην καλύτερη αντίληψη της λειτουργίας των *so* και *it*, αλλά και του ποιού ενεργείας.

«On because causality in scientific discourse». Maria Sidiropoulou, Faculty of Letters, University of Crete, 195 - 213. (Η Δρ. Σιδηροπούλου είναι τώρα μέλος του ΔΕΠ του Πανεπιστημίου Αθηνών).

Αντικείμενο αυτής της έρευνας είναι οι αιτιολογικές σχέσεις περιοριστικού (*restrictive*) και μη περιοριστικού (*non - restrictive*) τύπου και η κατανομή τους σε κείμενα επιστημονικού περιεχομένου.

Υποστηρίζεται ότι μια σχέση συναγωγής επιτρέπει το μη περιοριστικό τύπο αιτιολογίας με το *because*, ενώ μια σχέση προϋπόθεσης επιτρέπει και τους δύο τύπους αιτιολογίας, όπως π.χ.

1. They both know that Gestalt psychology was born as a revolt against the intellectual establishment of its time *because* Gestalt psychology was born as a revolt against the intellectual establishment of its time (= whatever is true/correct they know it).

Η ίδια πρόταση ακολουθεί με συμπερασματική σημασία:

2. (I infer that) they both know that Gestalt psychology was born as a revolt against the intellectual establishment of its time, *because* Gestalt psychology was born as a revolt against the intellectual establishment of its time (= whatever is true/correct they know it).

Επί πλέον, κατά τη συγγραφέα, είναι δυνατόν τη σύνδεση με το *because* να μην την χαρακτηρίζει ούτε σχέση προϋπόθε-

5. Για μια πιο σύνθετη άποψη των κατηγοριών του ποιού ενεργείας, στο πλαίσιο των χρονικών προτάσεων βλ. Hoidas 1991.

6. Τον όρο χρησιμοποιεί η Antonopoulou (1987, 104).

σης ούτε συνεπαγωγής, και παρά ταύτα να υπάρχουν και οι δύο τύποι αιτιολογίας:

3. Surgeons think that a fraction of glutamate in the brain is consumed in unrelated metabolic activities *because* a fraction of glutamate in the brain is consumed in unrelated metabolic activities (= whatever surgeons think is correct).

Η ίδια πρόταση παρατίθεται ως εξής:

4. (I assume that) surgeons think that a fraction of glutamate in the brain is consumed in unrelated metabolic activities *because* a fraction of glutamate in the brain is consumed in unrelated metabolic activities (= (and I also know that) whatever surgeons think is correct).

Οι πιθανές ερμηνείες όπως παρέχονται είναι οι ακόλουθες⁷:

	Restrictive	Non - Restrictive
entailment	-	+
presupposition	+	+
entail.& presup.	+	+
not entail. & not presup.	+	+

Στη συνέχεια προσδιορίζεται το περιοριστικό *because* με όρους που χαρακτηρίζουν το ηγούμενο (*antecedent*) ως αναγκαίο, επαρκή ή άσχετο λόγο για την αλήθεια του επόμενου (*consequent*), όπως φαίνεται αντίστοιχα στις ακόλουθες προτάσεις:

- There is a room that is not empty, *because* someone is in it.
- The accused must be innocent, *because* he was on the train when the murder occurred.

7. Για την αντιπαραβολική ανάλυση της Ελληνικής και της Αγγλικής με τη χρήση παρόμοιων, εν μέρει, διακριτικών χαρακτηριστικών βλ. Hoidas 1987. Στη μελέτη

7. There is a garage down the road, *because* you may run out of petrol.

Για τις παραπάνω προτάσεις παρέχονται οι αντίστοιχες υποθετικές.

Ακολουθως εξετάζεται η κατανομή του *because*, όπως αυτό εμφανίζεται σε 24 άρθρα του Scientific American, μεταξυ Σεπτεμβρίου 1986 και Ιανουαρίου 1991. Οι περιπτώσεις του *because* που απαντώνται εκεί συμβάλλουν μερικώς στην αξιολόγηση του επόμενου και παρέχουν εξηγήσεις για τις παρατηρήσεις του ομιλητή, ποιοτικές και ποσοτικές κρίσεις για γεγονότα και καταστάσεις, συμβάσεις σχετικές με ονομασίες κλπ. Βρέθηκε επίσης ότι οι συνδέσεις με το *because* αντιστοιχούν σε ακολουθίες της μορφής: if a, then c, *because* b, και a → c *because* b.

Θεωρώ πρωτότυπη την ιδέα οι διάφορες μορφές του *because* να αναζητηθούν και να περιγραφούν σε επιστημονικά κείμενα, στον αυθεντικό δηλαδή χώρο που εμφανίζονται. Επίσης, ήταν απαραίτητη για τις ανάγκες του άρθρου η σύνδεση με τους υποθετικούς λόγους, καθώς και η αναφορά στη δυνατότητα το ηγούμενο να αποφασίζει πλήρως, μερικώς ή καθόλου τις συνθήκες αλήθειας του επόμενου. Δεν παρέχεται όμως καμιά εξήγηση γιατί σε κάποιες (συγκεκριμένες;) προτάσεις η έλλειψη σχέσης συνεπαγωγής και προϋπόθεσης επιτρέπει την ύπαρξη περιοριστικής και μη περιοριστικής αιτιολογίας. Πιο συγκεκριμένα, δεν γίνεται λόγος για το ότι οι προτάσεις αυτές έχουν ταυτολογικό περιεχόμενο, και γιατί αυτό συμβαίνει (μόνο;) σε αυτού του είδους τις προτάσεις. Ας μου επιτραπεί λοιπόν να είμαι επιφυλακτικός

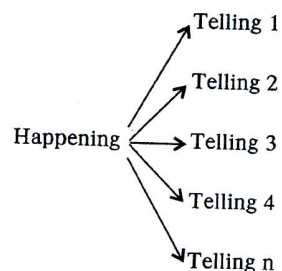
αυτή δεν αναγνωρίζεται η δυνατότητα να υπάρχει περιοριστική και μη περιοριστική σημασία χωρίς την ύπαρξη προϋπόθεσης και συνεπαγωγής.

για τη δυνατότητα το *because* να συνδέει προτάσεις που έχουν περιοριστική και μη περιοριστική σημασία χωρίς το στοιχείο της συνεπαγωγής και της προϋπόθεσης. Η εκδοχή που θα αντιπαρέθετα είναι: «I assume that surgeons think that x, because x is a fact, and because surgeons are supposed to know facts of this kind». Η προϋπόθεση εδώ είναι η εξής: Για να θεωρείται κάτι ως δεδομένο (*assume*) προϋπόθεση είναι να συμβαίνει πραγματικά (it is a fact). Το γεγονός εξ άλλου ότι κάποιος έχει μια επιστημονική ιδιότητα συνεπάγεται ότι γνωρίζει τα δεδομένα τα σχετικά με την ιδιότητα αυτή.

«The matrix organization of narrative and non - narrative text in English». Michael Hoey. School of English, University of Birmingham, U.K., 215 - 253.

Το άρθρο αυτό περιγράφει τις δυνατότητες σχεδιασμού ενός πίνακα - μήτρας (*matrix*) ο οποίος να αποτυπώνει τη δομή των γεγονότων ενός αφηγηματικού ή μη κειμένου, καθώς και τα πιθανά μονοπάτια από τα οποία περνά η αφήγηση. Ως σημείο εκκίνησης χρησιμοποιείται η εργασία του Pike (1981), όπου ο συνδυασμός γραμμάτων και αριθμών, τα οποία συμβολίζουν αντίστοιχα πρόσωπα και χρόνο, δίνουν τη δομή της ιστορίας, όπως π.χ.

A1 B1 C1
A2 B2 C2

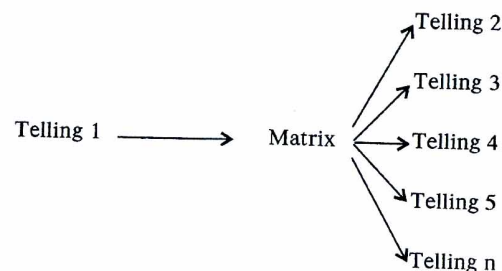
Διάγραμμα 1

A3 B3 C3
A4 B4 C4

Στο σημείο που εμφανίζονται τα γράμματα και οι αριθμοί βρίσκονται οι πυρήνες (*cells*) που αντιστοιχούν στις περιγραφόμενες πράξεις. Τα στοιχεία αυτά μπορούν να αναδιαταχθούν ώστε να περιγραφούν άλλες αφηγηματικές επιλογές. Στο αρχικό διάγραμμα του Pike (1) ο συγγραφέας αντιπροτείνει το διάγραμμα (2).

Στο διάγραμμα 2 εμφανίζεται ένας πίνακας - μήτρα που αντιπροσωπεύει το υπό περιγραφή συμβάν και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη δημιουργία άλλων αφηγήσεων, με άλλα μονοπάτια από εκείνα που χρησιμοποιήθηκαν στην αρχική αφήγηση. Το σημείο αυτό θα λέγαμε δημιουργεί κάποια ερωτηματικά, εξ αιτίας του γεγονότος ότι η αρίθμηση των αφηγήσεων θα μπορούσε να δείχνει καλύτερα την κεντρικότητα του ρόλου του Telling 1. Επίσης, δεν φαίνεται το γεγονός ότι τα Telling 2, Telling 3, ... Telling n μπορούν να πάρουν ενδεχομένως τη θέση του Telling 1 και να αποκτήσουν με τη σειρά τους κεντρικό ρόλο.

Ως παράδειγμα ο συγγραφέας χρησιμοποιεί το διήγημα του Borges *Death and the Compass* και παρατηρεί ότι η επιλογή διαφορετικών μονοπατιών μπορεί να προσδώσει διαφορετικό κατά περίπτωση χαρακτήρα στην ιστορία. Έτσι, αν π.χ. η αφήγηση αρχίσει από προχωρημέ-

Διάγραμμα 2

νες ζώνες και αφεθούν σκόπιμα κάποιοι πυρήνες κενοί, η ιστορία έχει αστυνομικό χαρακτήρα.

Για την υποδιαίρεση σε χρονικές ζώνες, το σημείο δηλαδή του διαχωρισμού των πυρήνων, αναζητούνται σημασιολογικές σχέσεις μεταξύ μερών του κειμένου, όπως σχέσεις αιτίας και αποτελέσματος: μπορεί ακόμη να χρησιμοποιηθεί το ερώτημα «τι συνέβη μετά», ερώτημα που αντανάκλα την ακολουθία η οποία συνδέεται με τη συζητητική δομή.

Ο συγγραφέας θίγει και ένα άλλο θέμα, το ενδεχόμενο οι πίνακες - μητρες να μπορούν να χρησιμοποιηθούν για διδακτικούς σκοπούς της ξένης γλώσσας. Βέβαια, δεδομένου ότι οι πίνακες εμφανίζουν πολυπλοκότητα που συχνά ξεπερνά συναφή θέματα διδασκαλίας κειμένου, θα έλεγα ότι αυτό μπορεί να γίνει στο βαθμό που είναι εφικτό, εφαρμοζόμενο δηλαδή σε απλές μορφές κειμένου.

Το θέμα που πραγματεύεται το άρθρο αυτό έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Θα πρέπει όμως να επισημάνουμε ότι η παρούσα έρευνα επιλέγει την αυστηρή προσκόλληση στο συγκεκριμένο πρότυπο το οποίο χρησιμοποιεί. Έτσι, με εξαίρεση κάποια αναφορά στη βιβλιογραφία που αφορά το συσχετιστικό χαρακτήρα του κειμένου, δεν γίνεται αναφορά σε άλλα πρότυπα ανάλυσης του κειμένου, όπως δεν γίνεται αναφορά και στη σχέση του προτύπου που χρησιμοποιείται με τις βασικές ιδιότητες που συνθέτουν τη λειτουργία ενός κειμένου, δηλαδή τη συνοχή (*cohesion*) και τη συνεκτικότητα (*coherence*) (ενδεικτ. βλ. Beaugrande 1981, Beaugrande - Dressler 1981, Dressler 1978, Μπαμπινιώτης 1991). Δεν γίνεται επίσης αναφορά σε κεντρικά θέματα που έχουν απασχολήσει τη σύγχρονη κειμενογλωσσολογική έρευνα, όπως π.χ. το θέμα του ρόλου των ονοματικών φράσεων με κοινή αναφορά, τις θεματικές ονοματικές φράσεις που χρησιμοποιούνται για την επικέντρωση και ε-

στίαση των πληροφοριών, το γεγονός ότι έχει υποστηριχθεί ότι υπάρχουν δομικοί περιορισμοί στις δυνατότητες συνδυασμού στοιχείων της πρότασης με κοινή αναφορά (ενδεικτ. βλ. Rinehart 1980, Grosz - Sidner 1985, Grosz - Joshi - Weinstein 1983). Δεν υπάρχει επίσης βιβλιογραφική υποστήριξη σε ό,τι αφορά το θέμα του ρόλου των ερωτήσεων και απαντήσεων στη γενικότερη δομή του κειμένου (βλ. π.χ. Kuno 1972), θέμα στο οποίο μάλιστα γίνεται ιδιαίτερη αναφορά. Ο λόγος ίσως που ο συγγραφέας επιλέγει να μην αναφερθεί στα στοιχεία αυτά είναι ίσως γιατί θεωρεί τους πίνακες - μητρες ως αναλυτικούς μηχανισμούς και μηχανισμούς σύγκρισης χρονικών ακολουθιών, χωρίς όμως να αναγνωρίζει σε αυτούς δομικό χαρακτήρα. Έτσι, παρ' ό,τι δεν πρόκειται για ένα πρότυπο που αναπαριστά τις πληροφορίες με τρόπο ανεξάρτητο από τα γλωσσικά στοιχεία (βλ. Schank - Goldman - Rieger - Riesbeck 1975), στην περιγραφή κεντρικό ρόλο έχουν τα γλωσσικά στοιχεία που αναφέρονται στους πίνακες - μητρες, δηλαδή κατά κύριο λόγο τα γεγονότα, ενώ τα λοιπά στοιχεία της γλώσσας δεν συμμετέχουν στην περιγραφή της δομής του κειμένου, ή έχουν συμπληρωματικό ρόλο.

Καταλήγοντας θα λέγαμε ότι στο άρθρο αυτό προβάλλεται και βελτιώνεται ένα ευέλικτο σε ό,τι αφορά τις δυνατότητες για αναδιάταξη του περιγραφόμενου υλικού κειμενογλωσσολογικό πρότυπο, η εφαρμογή του οποίου τεκμηριώνεται με πλήθος παραδειγμάτων. Το άρθρο θα ήταν πιο επιτυχές αν γινόταν ευρύτερος συσχετισμός με την υπάρχουσα βιβλιογραφία και αναφέρονταν τα σημεία υπεροχής του σε σχέση με άλλα πρότυπα.

«Focus questions». Angeliki Athanasidou, Department of Theoretical and Applied Linguistics, School of English, Aristotle University of Thessaloniki, 255 - 268.

Στόχος της εργασίας αυτής είναι να

προσδιορίσει τους δομικούς και πραγματολογικούς μηχανισμούς μέσω των οποίων επιτυγχάνεται η εστίαση (*focus*) στοιχείων ερωτηματικών προτάσεων στην Αγγλική. Το πρότυπο που χρησιμοποιείται είναι του Dik (1989), και διακρίνονται δύο βασικοί τύποι, η «νέα» (*new*) εστίαση και η «αντιθετική» (*contrast*). Η «νέα» εστίαση αφορά πληροφορίες σχετικά με κάποιο θέμα που παρουσιάζει κενό, ενώ η «αντιθετική» συνεπάγεται κάποια αντίθεση μεταξύ του εστιασμένου στοιχείου και εναλλακτικών πληροφοριών που παρουσιάζονται ή προϋποτίθενται, δηλώνει δε αντικατάσταση (*replacing*), επέκταση (*expanding*), περιορισμό (*restricting*), επιλογή (*selecting*).

Στη συνέχεια εξετάζονται οι τυπικοί (*formal*) μηχανισμοί εστίασης, όπως: Ένα στοιχείο δεξιά του ρήματος με ρόλο συμμετέχοντος (*participant*) εστιάζεται:

1. So I said could you tell me what the job is?
2. So he said, well do you know how to look after antique furniture?

Αν υπάρχουν περισσότερα του ενός συμμετέχοντα στοιχεία και το ευρισκόμενο πιο δεξιά είναι τοπικό ή χρονικό επίρρημα, τότε αν η λεξιλογική του σημασία είναι ειδική (κύριο όνομα ή εξειδικευμένος όρος (*narrow term*)) εστιάζεται:

3. And if he is not happy there, is there any chance that he'd be any happier at Bards?

Τα τοπικά και τα χρονικά επιρρήματα εστιάζονται κατ' επιλογήν, σε αντίθεση με τα τροπικά που τείνουν να εστιάζονται:

4. So why do you praise it so highly?

Σε πολλές περιπτώσεις ένα εστιακό επίρρημα δεν εφαρμόζεται κατ' ανάγκη

στη λέξη που ακολουθεί:

5. Does he mainly read articles about mechanical things? (αναφέρεται στο mechanical things).

Η ερωτηματική αντωνυμία *wh* - είναι στοιχείο που εστιάζεται ανεξάρτητα από θέση, δεν είναι όμως σαφές τι συμβαίνει όταν συνυπάρχει με κάποιο συμμετέχον στοιχείο στα δεξιά της πρότασης:

6. Who slept in my bed Mary?

Τα ποσοτικά (*quantifiers*) και τα επίθετα σε ερωτήσεις είναι συνήθως εστιακά:

7. Do you speak five languages?
8. Have you read any recent novels?

Τα ρήματα μπορούν να είναι αντικείμενο εστίασης ή να αποτελούν το θέμα (*topic*), με εξειδικευμένη σημασία όμως εστιάζονται:

9. Could they cancel that?

Τα αόριστα άρθρα σχετίζονται με κάποιο νέο:

10. - I've got a problem for you my lad
11. - A problem?

Άλλοι μηχανισμοί εστίασης είναι η μεριστική δομή και οι αρνητικές ερωτήσεις:

12. Is it this year that nightingale goes?
13. Wouldn't advertising be just as good as testing these people with lexical sets?

Το συμπέρασμα είναι ότι ο μηχανισμός της εστίασης έχει βάση συντακτική και πραγματολογική, και ότι αποδεικνύεται ότι έχει άμεση σχέση με το σχηματισμό των ερωτήσεων.

Αφήνοντας το γενικότερο πλαίσιο των θεμάτων που έχουν απασχολήσει τη γλωσσολογική επιστήμη σε σχέση με το θέμα της εστίασης, θα είχα να παρατηρήσω ότι στο άρθρο αυτό η συγγραφέας παρουσίασε με σαφήνεια πραγμα-

τολογικούς και συντακτικούς μηχανισμούς εστίασης στην Αγγλική. Αυτό που διακρίνει το άρθρο είναι η θέση ότι οι ερωτήσεις μπορούν να μελετηθούν σε σχέση με τις απαντήσεις τους, μόνο με βάση τα κριτήρια εστίασης, σε αντίθεση με την άποψη ότι η ίδια ερώτηση μπορεί να έχει διαφορετικές εστιάσεις, σύμφωνα με τις απαντήσεις που αντιστοιχούν σ' αυτήν, όπως έχει υποστηριχθεί στην παρατιθέμενη βιβλιογραφία. Η θέση αυτή προβάλλεται, δεν συνοδεύει όμως στενά το άρθρο κατά την περιγραφή των επιμέρους περιπτώσεων της εστίασης. Επί πλέον, δεν αναλύεται η εστίαση που συνδέεται με την προσωδιακή διάκριση (*prosodic prominence*)⁸ με τη δικαιολογία ότι με κανονικό επιτονισμό (*sic*) παρουσιάζονται αμφισημίες⁹. Το γεγονός όμως ότι πρόκειται για αμφισημία, και όχι για ασάφεια, παρέχει τη δυνατότητα για συστηματική περιγραφή του φαινομένου. Επί πλέον, η θέση ότι οι ερωτήσεις μπορούν να μελετηθούν σε σχέση με τις απαντήσεις τους μόνο με βάση τα κριτήρια εστίασης προφανώς έχει ως βάση το γεγονός ότι ο εστιακός μηχανισμός θεωρείται ως αναπόσπαστο μέρος της πρότασης. Αυτό όμως δεν ισχύει και για την προσωδιακή διάκριση, δηλαδή τον τονισμό; Ένας άλλος λόγος που η προσωδία είναι απαραίτητο να μελετάται είναι ότι, δεδομένου ότι ο αντιθετικός τονισμός ενός στοιχείου της πρότασης εστιάζει το στοιχείο αυτό, είναι αναπόφευκτη η αλληλεπίδραση με άλλους μηχανισμούς εστίασης, όπως αυτοί που αναφέρονται στο άρθρο, και τότε το θέμα προφανώς είναι ποιός μηχανισμός επικρατεί. Με βάση τα προαναφερθέντα, η εκτίμησή μου είναι ότι η παρού-

σα μελέτη μπορεί να θεωρηθεί ως ένα πρώτο στάδιο κατά το οποίο περιγράφονται κάποιες εστιακές σταθερές. Σε ένα δεύτερο στάδιο θα ήταν δυνατόν να μελετηθεί και το θέμα της προσωδίας και γενικότερα οι συσχετιστικές λειτουργίες της εστίασης.

«The interpreters' translator's profile in communications and negotiations today». Penka Ilieva - Baltova, University of Sofia, 269 - 277.

Η εργασία αυτή πραγματεύεται προβλήματα σχετικά με τον πολύ σημαντικό ρόλο του διερμηνέα/μεταφραστή (στο εξής δ/μ), σε «μια εποχή σημαντικών αλλαγών». Ειδικότερα, στο άρθρο αυτό το αντικείμενο μελέτης είναι η επικοινωνιακή ικανότητα του δ/μ. Διατυπώνεται η πρόταση τα θέματα τα σχετικά με τους δ/μ να εξετάζονται σε σχέση με την ιδιαιτερότητα των σύγχρονων επικοινωνιακών σχέσεων, καθώς και σε σχέση με τη διαδικασία διδασκαλίας της ξένης γλώσσας, στην οποία όμως γίνεται μόνο μια απλή αναφορά σε σχέση με ένα μεταφραστικό πρόγραμμα του Πανεπιστημίου της Σόφιας.

Η συγγραφέας κάνει τη διαπίστωση ότι οι κάτοικοι αυτού του πλανήτη γίνονται περισσότερο κοσμοπολίτες, και αυτό το στηρίζει στην ανάπτυξη κοινού γούστου, στη μουσική, τον κινηματογράφο, την ενδυμασία, σχέσεις που αντανακλώνται και στη γλώσσα. Ως παράδειγμα χρησιμοποιείται η Βουλγαρική και η Χίντι, που παρ' ότι και οι δύο ανήκουν στην ινδοευρωπαϊκή οικογένεια, στην πορεία του χρόνου η Βουλγαρική γίνεται περισσότερο «ευρωπαϊκή», περισσότερο «Χριστιανική», ενώ η Χίντι

τείνει να μοιάσει με άλλες ινδικές γλώσσες (δραβιδικές). Κατά τη συγγραφέα εθνογλωσσολογικοί και κοινωνικοί παράγοντες προσδιορίζουν τα ειδικά χαρακτηριστικά των δύο γλωσσών, που συνίστανται σε σύμβολα, μεταφορές, φρασολογίες, κλπ., χωρίς όμως να παρέχονται παραδείγματα για την τεκμηρίωση των θέσεων αυτών. Όσον αφορά τις διαφορές μεταξύ της Ελληνικής και της Βουλγαρικής, η συγγραφέας παρατηρεί ότι είναι κατά πολύ μικρότερες και εδώ όμως, παρά την κοινή θρησκεία οι κοινωνικοί και πολιτιστικοί παράγοντες δημιουργούν διαφοροποιήσεις.

Η συμμετοχή λοιπόν του δ/μ, συνίσταται σ' ένα ρόλο συμβούλου, που μετέχει στην επικοινωνιακή διαδικασία και αποφασίζει τι είναι επιτρεπτό να λεχθεί/μεταφραστεί σε συγκεκριμένες μεταφραστικές καταστάσεις. Για να υποστηρίξει τις θέσεις της, η συγγραφέας παρέχει παραδείγματα από συγκεκριμένες δυσκολίες του δ/μ, όταν καλείται να προσφέρει τις υπηρεσίες του μεταξύ, π.χ. Γάλλων και Σουηδών ή Γάλλων και Ιαπωνέζων. Τέλος γίνεται αναφορά στις φραστικές μεταβολές που προκάλεσε η μεταβολή της βουλγαρικής οικονομίας, προφανώς ως παράδειγμα για τη σχέση κοινωνίας και γλώσσας.

Το περιεχόμενο του άρθρου αυτού εντάσσεται περισσότερο στο χώρο της διερμηνείας και μετάφρασης και λιγότερο στο χώρο της γλωσσολογίας· στοχεύει δε στη μεταφορά της προφανούς πείρας της συγγραφέως σε σχέση με την επικοινωνιακή ικανότητα του δ/μ μάλλον, παρά στη συστηματική παρουσίαση ενός ειδικού θέματος.

«Trends in Greek - English contrastive analysis: Two recent studies». Phil. Scholfield, School of English and Linguistics, University of Wales, Bangor, U.K., 279 - 302.

Στο άρθρο αυτό γίνεται αναφορά στις

νέες τάσεις που επικρατούν στην αντιπαρολογική γλωσσολογία και παρουσιάζονται δύο μελέτες οι οποίες έχουν γίνει από Έλληνες μεταπτυχιακούς φοιτητές. Οι μελέτες αυτές φέρουν χαρακτηριστικά των νέων αυτών τάσεων. Στην πρώτη μελέτη ιδιαίτερο βάρος δίνεται στην αρνητική παρεμβολή, ενώ στη δεύτερη στην πραγματολογική διάσταση.

Στη πρώτη μελέτη συγκρίνονται οι δομές των υποθετικών λόγων που περιλαμβάνονται στις ακόλουθες προτάσεις:

1. Αν έπαιρνα άλλη γυναίκα, θα έπαιρνα και προίκα.
2. If I married another woman, I would get a dowry.
3. Αν είχα πάρει άλλη γυναίκα θα είχα πάρει και προίκα.
4. If I had married another woman, I would have got a dowry.
5. Αν είχα πάρει άλλη γυναίκα, θα έπαιρνα και προίκα.
6. If I had married another woman, I would get a dowry.
7. Αν έπαιρνα άλλη γυναίκα, θα είχα πάρει και προίκα.
8. *If I married another woman, I would have got a dowry.

Δόθηκε ένα τεστ πολλαπλών επιλογών σε μαθητές της Αγγλικής τριών διαφορετικών επιπέδων (μέσο έως προχωρημένο) με την κύρια ή τη δευτερεύουσα πρόταση ως εισαγωγική και με ένα αριθμό επιλογών από την άλλη πρόταση. Η πρόβλεψη ήταν ότι εξ αιτίας της αρνητικής παρεμβολής οι μαθητές θα θεωρούσαν τη μη γραμματική πρόταση ως αποδεκτή, και δεν θα χρησιμοποιούσαν γυμνό απαρέμφατο μετά το *would*. Ακόμη ότι αυτοί που ανήκαν στο υψηλότερο επίπεδο θα εμφάνιζαν λιγότερη αρνητική παρεμβολή.

Οι μαθητές οι οποίοι ανήκαν στα πιο υψηλά επίπεδα έδωσαν περισσότερες σωστές απαντήσεις· εν τούτοις οι λανθασμένες απαντήσεις που οφείλονταν σε

8. Με τον όρο προσωδιακή διάκριση θα θεωρήσω εδώ ότι εννοείται κυρίως ο τονισμός, στον οποίο άλλωστε γίνεται αναφορά και σε άλλο σημείο του άρθρου σε σχέση με την εστίαση.

9. Η έλλειψη σχετικών περιπτώσεων στα μαθητοφωνημένα δεδομένα της συγγραφέως αναφέρεται ως ένας άλλος λόγος που δεν εξετάζεται η εστίαση που προκύπτει από τον τονισμό.

αρνητική παρεμβολή δεν διέφεραν σημαντικά· μάλιστα ήταν ταυτόσημες για τα δύο από τα τρία επίπεδα που εξετάστηκαν. Το εντυπωσιακό είναι ότι σε σχέση με το συνολικό αριθμό λανθασμένων απαντήσεων οι τιμές των περιπτώσεων αρνητικής παρεμβολής αυξήθηκαν στα πιο υψηλά επίπεδα.

Στη δεύτερη εργασία εξετάζεται αντιπαραβολικά η πραγματολογική διάσταση λεξιλογικών στοιχείων· συγκεκριμένα ένα δείγμα 18 ελληνικών και αγγλικών λέξεων με μεταφραστική αντιστοιχία. Για κάθε λέξη εξετάστηκαν επτά διαμετρικά αντίθετες τιμές, κάθε μία σε μια κλίμακα επτά σημείων. Στο τεστ εξετάστηκαν μια ομάδα Άγγλων ομιλητών, χωρίς καμιά γνώση της Ελληνικής και του ελληνικού πολιτισμού (EE), μια ομάδα από Έλληνες ομιλητές με ελάχιστη γνώση της Αγγλικής, η οποία δεν είχε επισκεφτεί τη Βρετανία (GG), και μια ομάδα Ελλήνων με προχωρημένη γνώση της Αγγλικής (GE). Η ομάδα GG εξετάστηκε σε ελληνικά δεδομένα, ενώ οι δύο άλλες ομάδες σε αγγλικά. Η υπόθεση της μελέτης αυτής ήταν ότι εκεί που οι απαντήσεις των ομάδων GG και EE θα εμφάνιζαν ομοιότητες θα υπήρχε θετική παρεμβολή, εκεί που θα διέφεραν αρνητική, και ότι οι απαντήσεις των ομάδων GE και GG θα ήταν πιο κοντά.

Σε 106 περιπτώσεις δεν βρέθηκαν σημαντικές διαφορές μεταξύ των ομάδων EE και GE, ούτε και GG, που σημαίνει επιβεβαίωση της πρόβλεψης για θετική παρεμβολή. Σε μια περίπτωση οι ομάδες GG και EE δεν διέφεραν αλλά η ομάδα GE έκανε διαφορετική αξιολόγηση. Σε 19 περιπτώσεις υπήρχαν σημαντικές διαφορές μεταξύ των ομάδων GG και EE, όχι πάντως εκείνες που αναμένονταν, ενώ σε 6 περιπτώσεις οι ομάδες GG και GE έδωσαν ταυτόσημες απαντήσεις και διαφοροποιήθηκαν από την αγγλική ομάδα (κάπνισμα). Τέλος σε 13 περιπτώσεις οι ομάδες GG και EE διέφεραν σημαντικά,

με την ομάδα GE να βρίσκεται κάπου μεταξύ.

Ο συγγραφέας του άρθρου δεν θεωρεί την οργάνωση της έρευνας και τα αποτελέσματα ιδεώδη, αλλά ικανοποιητικά. Θα πρέπει να πούμε όμως ότι πρόκειται για ευπρόσωπες εργασίες, αν μάλιστα λάβουμε υπ' όψη ότι πρόκειται για φοιτητικές εργασίες. Θα ήθελα εντούτοις να τονίσω ότι με την πείρα που έχει αποκτηθεί από τις μελέτες που έχουν γίνει στο χώρο της αντιπαραβολικής γλωσσολογίας δεν δικαιολογείται πια έτσι απλά η υπόθεση ότι υψηλότερο επίπεδο μάθησης συνεπάγεται και λιγότερη αρνητική παρεμβολή, και ότι θα έπρεπε να διατυπώνεται με πιο προσεκτικό τρόπο, δεδομένης της πολυπλοκότητας του ζητήματος. Ένα άλλο σημείο που θα ήταν ενδιαφέρον να θιγεί στη μελέτη αυτή αφορά το ενδεχόμενο αρνητικής παρεμβολής στην πραγματολογική διάσταση του λεξιλογίου, και τι θα σήμαινε αυτό για τη γλωσσική συμπεριφορά του δίγλωσσου ομιλητή. Θα υπήρχε άραγε αρνητική παρεμβολή και αν ναι πώς θα εκδηλωνόταν σε σχέση με τις περιπτώσεις αρνητικής παρεμβολής που προκύπτουν από δομικές αντιθέσεις;

«Parameters determining autonomy in FLLT». Stathis Efstathiadis, Department of Theoretical and Applied Linguistics, School of English, Aristotle University of Thessaloniki, 303 - 312.

Στη μελέτη αυτή παρουσιάζονται τα κυριότερα χαρακτηριστικά της έννοιας της αυτονομίας στη μάθηση της ξένης γλώσσας, η οποία ορίζεται γενικώς ως η ικανότητα των μαθητών να παίρνουν αποφάσεις για τη μάθησή τους, και σε κάποιο σημείο να αναλαμβάνουν καθ' ολοκληρία την ευθύνη των σχετικών αποφάσεων.

Διαχωρίζοντας την αυτόνομη μάθηση από άλλες μορφές εξατομικευμένης διδασκαλίας, ο συγγραφέας προχωρεί

στην ανάλυση των επί μέρους στοιχείων της αυτόνομης μάθησης. Σε αντίθεση με τα παραδοσιακά πλαίσια διδασκαλίας, όπου οι μαθησιακοί στόχοι προσδιορίζονται από παράγοντες ανεξάρτητους από το μαθητή, με βάση την ανάλυση α. του γλωσσικού κώδικα, β. της πολιτιστικής δομής, γ. των αναγκών και κινήτρων του μαθητή, στην αυτοδιαχειριζόμενη μάθηση (*self managed learning*) οι μαθητές ορίζουν προτεραιότητες και στόχους με βάση εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες, και επιλέγουν το γλωσσικό υλικό με βάση την επικοινωνιακή σχετικότητα και τη θεματική καταλληλότητα.

Στην αυτοδιαχειριζόμενη μάθηση οι μαθητές επιλέγουν από: α. μεθόδους που είναι γνωστές από παλαιότερη χρήση, και β. μεθόδους που οι ίδιοι επινοούν με κριτήρια αποτελεσματικότητας, πρακτικότητας, και προσαρμοστικότητας σε περιορισμούς εξωτερικούς (χρόνος, τόπος, ρυθμός), και εσωτερικούς (μνήμη, υπομονή, επιμονή).

Από τους δύο τύπους αξιολόγησης, τον εξωτερικό και τον εσωτερικό, ο πρώτος χαρακτηρίζει τις παραδοσιακές προσεγγίσεις στη διδασκαλία και την εξέταση, ενώ ο δεύτερος την αυτοδιαχειριζόμενη μάθηση, όπου αυτό που επιδιώκεται είναι να καθοριστεί ακριβώς ο βαθμός της αντιστοιχίας μεταξύ των στόχων του μαθητή και της γνώσης που έχει κατακτηθεί. Η οργάνωση της διαδικασίας της γλωσσικής ανάπτυξης προσδιορίζεται από θεωρήσεις του χρόνου και του χώρου όπου λαμβάνει χώρα η μάθηση, καθώς και της συχνότητας των μαθημάτων.

Στην προγραμματισμένη διδασκαλία κάθε στάδιο είναι προγραμματισμένο. Στην αυτόνομη μάθηση η ευθύνη είναι του μαθητή, και δεν μοιράζεται με άλλους, αναπόφευκτα όμως σε κάποιο βαθμό δέχεται βοήθεια από άλλους. Σε κάθε περίπτωση είναι αναγκαία η απεξάρτηση από την αντίληψη ότι υπάρχει μια

ιδεώδης μέθοδος διδασκαλίας.

Η εστίαση στο μαθητή, ο οποίος είναι ο κύριος συντελεστής της εκπαιδευτικής διαδικασίας, καθιστά αναγκαίο και τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου του δασκάλου, η παρουσία του οποίου στην τάξη σκοπό έχει να υποστηρίξει και όχι να ελέγχει και να κυριαρχεί.

Στο άρθρο αυτό δίνεται προσοχή στο ιδεολογικό πλαίσιο των δύο προσεγγίσεων. Δεδομένου ότι στόχος του άρθρου είναι η περιγραφή της αυτόνομης μάθησης και η αντιπαραβολή της με την προγραμματισμένη μάθηση, δεν γίνεται λόγος για τις διαφορές των δύο προσεγγίσεων ως προς το τελικό αποτέλεσμα, ούτε και αναφορά σε λεπτομέρειες, για το πώς καθορίζεται π.χ. το σημείο κατά το οποίο ο μαθητής παίρνει την ευθύνη της μάθησης στα χέρια του. Για την απάντηση αυτών και άλλων σχετικών ερωτημάτων όμως η βάση και τα ερεθίσματα τίθενται από το παρόν άρθρο.

«The pre-service training of teachers of English in Greek universities». Joseph E. Chrysochoos and Ingrid E. Chrysochoos-Thomson, Zanneio Experimental High School, Piraeus, A. Trechas Private Language School, Piraeus, 313 - 376.

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι να εξετάσει πώς οι φοιτητές των Πανεπιστημίων Αθηνών και Θεσσαλονίκης αξιολογούν τα μαθήματα του προγράμματος σπουδών τους. Με βάση αυτές τις πληροφορίες και την επισκόπηση της βιβλιογραφίας οι συγγραφείς προσπαθούν να αξιολογήσουν εάν και σε ποιο βαθμό τα προσφερόμενα μαθήματα πρέπει να αναθεωρηθούν. Για τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια. Στις αξιολογήσεις των μαθημάτων που ακολουθούν απάντησαν σε κάθε περίπτωση 277 άτομα, και τα ποσοστά που αναφέρονται θεωρούν το μάθημα στο οποίο αντιστοιχούν ως γενικώς χρήσιμο. Θα περάσω απ' ευθείας στις αξιο-

λογήσεις των μαθημάτων χωρίς να σταθώ στις κατά τα άλλα χρήσιμες στατιστικές που συγκεντρώνονται για τους φοιτητές των δύο Τμημάτων.

Μαθήματα των γλωσσικών δεξιοτήτων: γραφή (*writing*) 94%, ακουστική ικανότητα (*listening*) 92.7%, ομιλία (*speaking*) 90.3%, συνομιλία 89.3%, προφορά 88.8%, ανάγνωση 87.6%, αγγλική γραμματική 82.0%. Η αίσθηση των συγγραφέων είναι ότι η έμφαση δίνεται στη διδασκαλία της λογοτεχνίας και της γλωσσολογίας και ότι η διδασκαλία του προφορικού λόγου θα έπρεπε να αυξηθεί.

Μαθήματα λογοτεχνίας: αμερικανική λογοτεχνία 97.5%, αγγλική λογοτεχνία 97.1%, αγγλική ιστορία πολιτισμού 87.5%, αμερικανική ιστορία πολιτισμού 86.9%, μορφές αγγλικής γλώσσας (*varieties of English*) 78.7%. Εδώ παρ' ότι το μάθημα μορφές αγγλικής γλώσσας συγκεντρώνει ποσοστό 78.7% οι συγγραφείς προτείνουν συζήτηση με τους διδάσκοντες με σκοπό να αυξηθούν οι ώρες του. Για τη λογοτεχνία όμως για την οποία εξεφράστη ικανοποίηση λέγεται ότι δεν υπάρχει λόγος μεταβολής της διδασκαλίας.

Μαθήματα της γλωσσολογίας: σύνταξη 89.7%, φωνολογία 89.1%, κοινωνιογλωσσολογία 88.9%, φωνητική 88.7%, μορφολογία 83.9%, σημασιολογία 80.8%, πραγματολογία 75.8%, υφολογία 66.4%. Λόγω της σπουδαιότητας της γλωσσολογίας δεν προτείνεται μεταβολή στις ώρες διδασκαλίας από τους συγγραφείς.

Μαθήματα εφαρμοσμένης γλωσσολογίας: επικοινωνιακή ικανότητα 96.8%, κατάκτηση ξένης γλώσσας 91.3%, ανάλυση λαθών 87.6%, διαγλώσσα (*interlanguage*) 85.1%, κατάκτηση πρώτης γλώσσας 83.4%, διγλωσσία 83.2%.

Μαθήματα μεθοδολογίας: προσεγγίσεις (*approaches*) 94.2%, αξιολόγηση υλικού 93.8%, σχεδιασμός προγράμματος (*syllabus design*) 92%. Με αναφορά που

κάνουν στη διεθνή βιβλιογραφία οι συγγραφείς τονίζουν τη σπουδαιότητα να συμπληρωθεί το μάθημα της μεθοδολογίας με ένα πρακτικό μέρος.

Μάθημα μετάφρασης: ένα ποσοστό 79.6% θεωρούν το μάθημα πολύ χρήσιμο.

Μαθήματα παιδαγωγικής: διαχείριση τάξης (*class management*) 95.6%, παιδαγωγικά βοηθήματα (*educational aids*) 95.4%, αξιολόγηση (*evaluation*) 90.6%. Οι συγγραφείς παρατηρούν ότι τα μαθήματα αυτά αξιολογούνται ως πολύ χρήσιμα και ότι δεν υπάρχει ανάγκη μεταβολής στο πρόγραμμα, σε παρατηρήσεις τους όμως οι φοιτητές δηλώνουν ότι δεν τα διδάσκονται εκτενώς.

Ακολουθούν ακόμη παρουσιάσεις αξιολογήσεων των μαθημάτων πρακτικής διδασκαλίας (*practice teaching*), ξένης γλώσσας, και Ελληνικών στα οποία ακολουθείται η ίδια μεθόδευση.

Σχετικά με τη μελέτη αυτή θα είχα να παρατηρήσω ότι πρόκειται για εκτενή και επίπονη εργασία. Θα πρέπει όμως να αναφέρουμε ότι οι παρατηρήσεις των συγγραφέων παρουσιάζουν κάποια υποκειμενικότητα στον τρόπο με τον οποίο συνδυάζονται με τα στατιστικά δεδομένα, πράγμα που έχει ως αποτέλεσμα μια κατά περίπτωση εκτίμηση. Η κύρια λοιπόν αξία της εργασίας είναι περιγραφική, καθώς συγκεντρώνει τις εκτιμήσεις των φοιτητών, τις κατατάσσει και τις συγκρίνει με απόψεις της διεθνούς βιβλιογραφίας, οι αναφορές στην οποία είναι εκτενέστερες.

«Greek intonation in English: Results from an auditory and instrumental study»: Anastasia Georgountzou, University College London U.K., 377 - 391.

Πρόκειται για πειραματική αντιπαροδική ανάλυση της τοποθέτησης του τόνου, και της μορφής του επιτονισμού στις ερωτήσεις που εισάγονται με *wh-* (πού, πότε, κλπ.), σε Έλληνες που

μαθαίνουν την Αγγλική ως ξένη γλώσσα. Το πρότυπο που χρησιμοποιείται είναι των O'Connor - Arnold (1973).

Οι δομές αυτές μελετήθηκαν σε δείγματα Ελληνικών μιας ομάδας Ελλήνων ομιλητών (NSMGR), σε δείγματα Αγγλικών από την ίδια ομάδα, και σε δείγματα μιας ομάδας ελέγχου Αγγλων ομιλητών (NES). Τα δεδομένα αποτελούσαν ξεχωριστές προτάσεις, συνομιλίες και κείμενα.

Η υπόθεση είναι ότι δυσκολία και πιθανώς λάθη θα υπάρξουν στα σημεία που οι δύο γλώσσες εμφανίζουν αντιθέσεις, και ότι τα άτομα με περισσότερη πείρα στην Αγγλική θα εμφανίσουν λιγότερα προβλήματα. Η Ελληνική έχει την τάση να τοποθετεί τον τόνο στο αρνητικό μόριο /*den*/, ή σε εναλλακτικές μορφές άρνησης, π.χ. /*poté*/. Αντίθετα, στην Αγγλική, ο κύριος τόνος τοποθετείται κανονικά στο τελευταίο λεξιλογικό στοιχείο της πρότασης.

Η ομάδα NSMGR στην πλειοψηφία των ελληνικών περιπτώσεων τοποθέτησαν τον κύριο τόνο σε λέξεις με το αρνητικό μόριο, ή σε άλλη λέξη με αρνητική σημασία, ή στην αρνητική λέξη και σε άλλη λέξη, ενώ σε ελάχιστες περιπτώσεις τον τοποθέτησαν μόνο σε άλλη λέξη. Αντίθετα, η ομάδα NES στις πλείστες των περιπτώσεων τοποθέτησαν τον κύριο τόνο σε άλλη λέξη από την αρνητική, ή τη λέξη με αρνητική σημασία, ή τη λέξη με αρνητική σημασία και σε άλλη λέξη. Τέλος η ομάδα NSMGR, στα αγγλικά δεδομένα, εμφανίζει κάπως μικρότερη ποσοστά τοποθέτησης του τόνου στην αρνητική λέξη/λέξη με αρνητική σημασία απ' ό,τι σε άλλη λέξη.

Σε σχέση με τις ερωτήσεις με *wh-*, η ομάδα NSMGR, στα ελληνικά δεδομένα, τοποθέτησε τον τόνο στις περισσότερες των περιπτώσεων στη λέξη με *wh-*, ενώ η ίδια ομάδα στα αγγλικά δεδομένα τοποθέτησε τον τόνο στην λέξη *wh-* και σε άλλη λέξη, καθώς επίσης μόνο σε άλλη

λέξη, ενώ η ομάδα NES σε άλλη από τη λέξη με *wh-*.

Όσον αφορά τον επιτονισμό των ερωτήσεων με *wh-*, στην Ελληνική συνηθέστερος είναι ο κατερχόμενος - ανερχόμενος τόνος, και σε μικρότερα ποσοστά ο πιο απότομος κατερχόμενος τόνος. Αντίθετα, στην Αγγλική είναι συνηθισμένος ο κατερχόμενος τόνος, ενώ είναι επίσης πιθανός και ο κατερχόμενος - ανερχόμενος τόνος.

Η πρόβλεψη ότι στις ερωτήσεις με *wh-* με κατερχόμενο - ανερχόμενο τόνο, η λέξη με *wh-* θα φέρει τον κύριο τόνο επαληθεύτηκε από την ομάδα NSMGR.

Θεωρώ ότι η επιλογή της συγγραφέως να μελετήσει την τοποθέτηση του τόνου στις αρνήσεις και τις ερωτήσεις με *wh-*, καθώς και τον επιτονισμό των ερωτήσεων με *wh-*, με αντιπαροδικό τρόπο, ήταν μια πολύ σωστή επιλογή, και ότι τα αποτελέσματα που προέκυψαν είναι αξιόπιστα και χρήσιμα και από θεωρητικής και από εφαρμοσμένης πλευράς. Θα επισημάνω όμως εδώ ότι η κλασική πλέον στην αντιπαροδική γλωσσολογία υπόθεση ότι οι πιο προχωρημένοι στην ξένη γλώσσα θα εμφανίσουν και λιγότερα προβλήματα, παρ' ότι φαίνεται λογική, συχνά διαψεύεται. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι σχετικές παράμετροι όπως γλωσσικό επίπεδο, συγκεκριμένες κατά περίπτωση δομές, κλπ, εμφανίζουν μεγάλη πολυπλοκότητα, καθώς συνδυάζουν ψυχογλωσσικά και καθαρά γλωσσικά δεδομένα. Τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης δεν αποτελούν εξαίρεση σε σχέση με την υπόθεση αυτή, η οποία επιβεβαιώνεται μόνο μερικώς, καθώς, ενώ τα άτομα της ομάδας NSMGR με τις λιγότερες γνώσεις έδωσαν τα χειρότερα αποτελέσματα, η πιο προχωρημένη ομάδα δεν κατάφερε να δώσει τα καλύτερα, όπως περίμενε η συγγραφέας. Είμαι της γνώμης λοιπόν ότι η υπόθεση αυτή ισχύει μόνο στις περιπτώσεις που η γλώσσα έχει διδαχθεί κατά τρόπο

ώστε να έχει δοθεί προσοχή στις αντιθέσεις των δύο γλωσσών. Διαφορετικά, που είναι και η συνηθέστερη περίπτωση, η υπόθεση θα πρέπει να διατυπώνεται με προσεκτικό τρόπο, λαμβάνοντας υπ' όψη τις ιδιαιτερότητες των δεδομένων αλλά και τις γενικότερες δυσκολίες που συνεπάγεται το θέμα.

«Developing the concept of multi-competence». V.J. Cook, University of Essex - Colchester, 393 - 404.

Στην εργασία αυτή ερευνάται η γενική υπόθεση ότι οι επί μέρους γλώσσες που συνιστούν την πολυγλωσσική ικανότητα (*multi-competence*), τη σύνθετη δηλαδή νοητική κατάσταση όπου δύο γραμματικές συνυπάρχουν στο μυαλό του ίδιου ομιλητή, ανήκουν σε ένα ολικό γλωσσικό σύστημα, και όχι σε επί μέρους ανεξάρτητα γλωσσικά συστήματα. Για να τεκμηριώσει τις θέσεις του ο συγγραφέας συγκεντρώνει τις ακόλουθες ενδείξεις από τη βιβλιογραφία:

1) Οι ομιλητές που γνωρίζουν μια δεύτερη γλώσσα διαφέρουν στις γνωστικές τους ικανότητες από εκείνους που γνωρίζουν μόνο μία. Έχει αποδειχθεί ότι τα δίγλωσσα παιδιά συνειδητοποιούν καλύτερα τη σχέση του φωνολογικού και σημασιολογικού στοιχείου των λέξεων, και έχουν καλύτερα αποτελέσματα στην αξιολόγηση της γραμματικότητας των σημασιολογικά ανωμάλων προτάσεων, καθώς και σε τεστ δημιουργικότητας.

2) Οι δίγλωσσοι διαφοροποιούνται από τους μονόγλωσσους στον τρόπο που γνωρίζουν την πρώτη γλώσσα. Ο συγγραφέας αναφέρεται στο παράδειγμα των Γάλλων που γνωρίζουν την Αγγλική, και για τους οποίους έχει βρεθεί ότι εμφανίζουν μικρότερο χρόνο έναρξης φωνής (*voice onset time*), κατά την άρθρωση του /t/, κατά τη χρήση της Γαλλικής, απ' ό,τι οι μονόγλωσσοι ομιλητές της ίδιας γλώσσας.

3) Η ανεπτυγμένη γνώση μιας δεύτερης

γλώσσας ποτέ δεν είναι η ίδια όπως η γνώση της ίδιας γλώσσας η οποία έχει κατακτηθεί ως πρώτη. Σε σχέση με αυτή τη θέση έχει βρεθεί ότι το γλωσσικό αισθητήριο ομιλητών της Γαλλικής ως δεύτερης γλώσσας, των οποίων η ικανότητα δεν αμφισβητείτο, διέφερε από το γλωσσικό αισθητήριο των ομιλητών των οποίων η Γαλλική ήταν πρώτη γλώσσα.

4) Η πρώτη γλώσσα και η δεύτερη γλώσσα μοιράζονται το ίδιο σύστημα επεξεργασίας/ αποθήκευσης. Η δυνατότητα εναλλαγής κώδικα υποδηλώνει ένα υπερσύστημα. Στην περιοχή του νοητικού λεξικού (*mental lexicon*), η έρευνα έχει δείξει ότι ο χρόνος αντίδρασης σε μια λέξη είναι σχετικός με τη συχνότητα της αντίστοιχής της (*cognate*) σε μια δεύτερη γλώσσα.

5) Και οι δύο γλώσσες εδράζονται στο ίδιο σημείο του εγκεφάλου. Σε σχέση με αυτή τη θέση η έρευνα έχει δείξει ότι η ηλεκτρική διέγερση του εγκεφάλου είναι δυνατόν να έχει αρνητική επίδραση στη μία ή και στις δύο γλώσσες.

Μπορεί λοιπόν να υποστηριχθεί, κατά το συγγραφέα, ότι υπάρχει ένας γενικός γραμματικός επεξεργαστής (*parser*) με ευέλικτες ρυθμίσεις παραμέτρων σύμφωνα με το ποια γλώσσα χρησιμοποιείται. Το σύστημα λοιπόν της πολυγλωσσικής ικανότητας βρίσκεται υπεράνω του συστήματος των επί μέρους γλωσσών (L1 και L2) και η πολυγλωσσική ικανότητα δίνει άλλα αποτελέσματα από τη μονόγλωσσική. Τέλος υποστηρίζεται ότι η ολιστική πολυγλωσσική ικανότητα είναι έννοια ευρύτερη από εκείνη της καθολικής γραμματικής.

Η εκτίμησή μου είναι ότι ο συγγραφέας έχει οργανώσει σωστά την συλλογή και παρουσίαση του υλικού του και είναι αρκετά πειστικός για ένα θέμα το οποίο είναι τεράστιο και ομολογουμένως θα απαιτηθεί εκτενής διακλαδική έρευνα για την τεκμηρίωσή του. Ίσως τότε να είμαστε σε θέση να δούμε και το ψυχο-

γλωσσικό μέρος της αντιπαραβολικής γλωσσολογίας από άλλη οπτική. Ο συγγραφέας μας δίνει και την πολύ γοητευτική άποψη ότι ο άνθρωπος που γνωρίζει περισσότερες από μία γλώσσες είναι πιο τυπικός εκπρόσωπος του ανθρώπινου γένους από το μονόγλωσσο ομιλητή. Θα μπορούσα να θεωρήσω ενδεχομένως την άποψη αυτή ως αξιωματική, αν γνώριζαν όλοι οι μονόγλωσσοι ομιλητές τη γλώσσα τους με τον ίδιο τρόπο.

Συμπέρασμα

Από τη βιβλιοκρισία αυτή προκύπτει σαφώς ότι πρόκειται για γλωσσολογικές μελέτες υψηλού επιπέδου, που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερόντων και ειδικοτήτων. Κάποια σφάλματα ή παραλείψεις, τυπογραφικού κυρίως χαρακτήρα, οφείλονται στο γεγονός ότι οι συγγραφείς καταθέτουν τις εργασίες τους σε τελική μορφή για την εκτύπωση, έτσι όμως εξασφαλίζεται η γρήγορη δημοσίευση των πρακτικών. Γενικώς θεωρώ ότι το συνέδριο αυτό τιμά το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και γενικότερα την ελληνική γλωσσολογική επιστήμη, έχει δε τις προϋποθέσεις για περαιτέρω ανάπτυξη.

Σπύρος Χοϊδός
Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Antonopoulou E. 1987: *Prototype theory and the meaning of verbs with special reference to Modern Greek Verbs of Motion* (Ph.D. diss., University of London).
- Beaugrande de R.A. 1981: «Linguistic theory and metatheory for a science of texts». *Text* 1(2), 113 - 161.
- Beaugrande de R. A. - W. Dressler 1981: *Introduction to text linguistics* (London: Longman).

- Bybee J. L. 1985: *Morphology. A study of the relation between meaning and form* (Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company).
- Comrie B. 1976: *Aspect* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Dik S. 1989: *The theory of functional grammar. Part 1: The structure of the clause* (Foris Publications).
- Dressler W. (εκδ.) 1978: *Current trends in text linguistics* (Berlin: De Gruyter).
- Farnetani E.W. - J. Hardcastle - A. Marchal 1989: «Cross - language investigation of lingual coarticulatory processes using EPG». *Eurospeech 89, European Conference on Speech Communication and Technology* 2, 429 - 432.
- Givón T. 1983: «Topic continuity in discourse. An introduction». Στον T. Givón (εκδ.), *Topic continuity in discourse. A quantitative cross - language study* (J. Benjamin Publishing Co).
- Glaserfeld von E. 1974: «'Because' and the concepts of causation». *Semiotica* 12, 129 - 144.
- Grosz B. - A. Joshi - S. Weinstein 1983: «Providing a unified account of definite nounphrases in discourse». *Proceedings of the International Conference on Artificial Intelligence* (Vancouver, B.C.).
- Grosz B. - C. Sidner 1985: *The structures of discourse structure. Technical note 369* (SRI International, Menlo Park).
- Hoidas ↔ Χοϊδός
- Hoidas S. 1987: «Towards a conceptual analysis of causative connectives». *Proceedings of the First Symposium on English and Modern Greek. Description and or Comparison of the two Languages. School of English, Department of General and Applied Linguistics, University of Thessaloniki.*
- Hoidas S. 1991: «Relative time designated with 'before' / 'after', 'πριν' / 'αφού'». *Παρουσία* 7, 89 - 103.
- Θεοφανοπούλου - Κοντού Δ. 1989: *Μετα-*

- σηματιστική Σύνταξη. Από την Θεωρία στην Πράξη (Αθήνα: Εκδ. Καρδαμίτσα).
- Kuno S. 1972: «Pronominalization, reflexivization and direct discourse». *Linguistic Inquiry* 3:2.
- Manes J. – N. Wolfson 1981: «The compliment formula». Στο F. Coulmas (εκδ.), *Conversational routine: Explorations in standardized communication and prepatterned speech* (The Hague: Mouton).
- Manes J. 1983: «Compliments: A mirror of cultural values». Στο N. Wolfson – E. Judd (εκδ.), *Sociolinguistics and language acquisition* (Rowley, Mass.: Newbury House).
- Μπαμπινιώτης Γ. 1991: *Γλωσσολογία και λογοτεχνία. Από την τεχνική στην τέχνη του λόγου* (Αθήνα: Εκδ. Μαυρομάτη).
- O'Connor J.D. – G.F. Arnold 1973: *Intonation of colloquial English* (London: Longman).
- Pike K. 1981: «Grammar versus reference in the analysis of discourse». Στο *Tagmemics, discourse and verbal art* (Michigan: University of Michigan Press).
- Pomerantz A. 1978: «Compliment responses». Στο J. Schenkein (εκδ.), *Studies in the organization of conversational interaction* (New York: Academic Press).
- Reinhart T. 1980: «Conditions for text coherence». *Poetics Today* 1(4), 161 - 180.
- Schank R. – N. Goldman – C. Rieger – C. Riesbeck 1975: *Conceptual information processing* (Amsterdam: North Holland).
- Σετάτος Μ. 1974: *Φωνολογία της Κοινής Νεοελληνικής* (Αθήνα: Εκδ. Παπαζήση).
- Τοκατλίδου Β. 1986: *Εισαγωγή στη διδασκαλία των ζωντανών γλωσσών. Προβλήματα - προτάσεις* (Αθήνα: Εκδ. Οδυσσέας).
- Χοϊδάς ↔ Hoidas
- Χοϊδάς Σ. 1986: *Σημασιολογική ανάλυση των χρονικών προτάσεων της Αγγλικής και της Ελληνικής* (Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Αθηνών).
- Wolfson N. 1983: «An empirically based analysis of complimenting in American English». Στο N. Wolfson – E. Judd (εκδ.), *Sociolinguistics and Language Acquisition* (Rowley, Mass.: Newbury House).
- Wolfson N. – J. Manes 1980: «The compliment as a social strategy». *Papers in Linguistics: International Journal of Human Communication* 13/3, 391 - 410.